

ანგარიშის ერთიანი ფორმა

უნივერსიტეტების, სსიპ სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებებისა და უნივერსიტეტებთან და სხვა სტრუქტურებთან არსებული სამეცნიერო-კვლევითი ერთეულებისათვის

სამეცნიერო-კვლევითი საქმიანობის ანგარიში

(2024 წელი)

სამეცნიერო-კვლევითი ერთეულის დასახელება: პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტი

ს-კ. ერთეულის ხელმძღვანელი: პროფესორი რამაზ აბესაძე

ს-კ. ერთეულის სტრუქტურა:

1. ეკონომიკური თეორიისა და ბიზნესის პრობლემათა კვლევის განყოფილება;
2. მაკროეკონომიკის, მდგრადი განვითარებისა და ფინანსების განყოფილება;
3. საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა განყოფილება;
4. სტრუქტურული და რეგიონული ეკონომიკის განყოფილება

ს-კ. ერთეულის სამეცნიერო შემადგენლობა (სტრუქტურებისა და თანამდებობების მიხედვით):

1. ეკონომიკური თეორიისა და ბიზნესის პრობლემათა კვლევის განყოფილება;
ბერულავა გიორგი - განყოფილების ხელმძღვანელი, მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
პაპავა ვლადიმერ - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
კვარაცხელია მურმან - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
დავლაშერიძე ნატალია - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
კაკულია ეთერი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
ცუცქერიძე მარინე - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
გოგოხია თეიმურაზ - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
წერეთელი ზურაბ - მეცნიერი თანამშრომელი;
კურატაშვილი ქეთევან - მეცნიერი თანამშრომელი;
2. მაკროეკონომიკის, მდგრადი განვითარებისა და ფინანსების განყოფილება;
ხუსკივაძე მამუკა - განყოფილების ხელმძღვანელი, მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
აბესაძე რამაზ - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
ლაზარაშვილი თეა - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
ბიბილაშვილი ნანა - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
დვალისხვილი ლია - მეცნიერი თანამშრომელი;
ნოზაძე ზურაბ - მეცნიერი თანამშრომელი;
მელაშვილი მედეა - მეცნიერი თანამშრომელი;
თეთრაული ციცინო - მეცნიერი თანამშრომელი;
3. საერთაშორისო ეკონომიკურ ურთიერთობათა განყოფილება;
ჯავახიშვილი რევაზ - განყოფილების ხელმძღვანელი, მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
თოთლაძე ლია - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
ქისტაური ნუნუ - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
ბერიშვილი ხათუნა - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
თაფლაძე თამარი - მეცნიერი თანამშრომელი;
4. სტრუქტურული და რეგიონული ეკონომიკის განყოფილება
ბურდული ვახტანგ - განყოფილების ხელმძღვანელი, მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;
დათუნაშვილი ლინა - მთავარი მეცნიერი თანამშრომელი;

ქავთარაძე თენგიზი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
 ქველაძე ქეთევან - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
 ზრეგვაძე გიორგი - უფროსი მეცნიერი თანამშრომელი;
 ჟორჯიკაშვილი ნინო - მეცნიერი თანამშრომელი;

I. სახელმწიფო პროგრამით (ბიუჯეტით) დაფინანსებული თემა/თემები (საანგარიშო წლისათვის):

ეს პუნქტი ეხება იმ სამეცნიერო ერთეულებს, რომლებიც კვლევას აწარმოებენ ოფიციალურად დამტკიცებული სამუშაო გეგმით (პროგრამული დაფინანსებით) ანუ სსიპ სამეცნიერო-კვლევით და უნივერსიტეტებთან და სხვა სტრუქტურებთან არსებულ დამოუკიდებელ სამეცნიერო-კვლევით ერთეულებს

№	თემის დასახელება	ვადები	კონკრეტული ეტაპი	შემსრულებლები (მათი როლებით)
	პრობლემა 1. საქართველოს ფინანსური უსაფრთხოება	01.01- 2024- 31.12.2024	გარდამავალი პრობლემა	
1	საქართველოს ფინანსური სისტემა და ფინანსური საფრთხეები;	--	--	აბესაძე რ., კაკულია ე., ბიბილაშვილი ნ.
2	საქართველოს ფულად-საკრედიტო სისტემა და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	--	--	აბესაძე რ., თაფლაძე თ., კურატაშვილი ქ.
3	ინფლაციის თარგეთირება და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები: საქართველოს გამოწვევები;	--	--	პაპავა ვლ.
4	საქართველოში ფინანსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობის მიკროეკონომიკური საფრთხეები და მათი დამლევის გზები;	--	--	ბერულავა გ.
5	საქართველოს საგადასახადო სისტემა და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	--	--	კვარაცხელია მ.
6	საქართველოს საგარეო ვალი და ფინანსური უსაფრთხოების პრობლემები;	--	--	ჯავახიშვილი რ.
7	საქართველოს საპენსიო ფონდი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	--	--	ლაზარაშვილი თ.
8	ციფრული ტრანსფორმაციის პროგრამები საქართველოში და მათ განხორციელებასთან	--	--	თოთლაძე ლ.

	დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;			
9	ფირმის ფინანსურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკები და საფრთხეები საქართველოში;	--	--	გოგობია თ.
10	საერთაშორისო ტურიზმი საქართველოში და მის განვითარებასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	--	--	ქისტაური ნ.
11	პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები და მისი გავლენა საქართველოს ფინანსურ უსაფრთხოებაზე;	--	--	ბერიშვილი ხ.
12	ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე ფინანსური კრიზისების გავლენის შესახებ ეკონომიკაში ნობელის პრემიის ლაურეატების შრომებში;	--	--	დავლაშერიძე ნ.
13	თანამედროვე ტექნოლოგიები საქართველოს ფინანსურ სექტორში და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები;	--	--	წერეთელი ზ.
14	საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები.	--	--	მელაშვილი მ.
	პრობლემა 2. რეგიონული ეკონომიკური, სოციალური და ეკოლოგიური უსაფრთხოება საქართველოში	--	--	
15	საქართველოს რეგიონებში ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მდგომარეობა და არსებული ეკონომიკური საფრთხეები;	--	--	ბურდული ვ.
16	საქართველოს რეგიონების ეკოლოგიური საფრთხეები და მათი დაძლევის ძირითადი მიმართულებები;	--	--	ხუსკივაძე მ.
17	სოფლის მეურნეობის განვითარების პრობლემები საქართველოში და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები;	--	--	ქავთარაძე თ. დათუნაშვილი ლ.
18	საქართველოს რეგიონებში მცირე	--	--	ცუცქირიძე მ.

	და საშუალო ბიზნესის განვითარების დონე და არსებული ეკონომიკური საფრთხეები;			
19	საქართველოს რეგიონებში მშენებლობის განვითარების პრობლემები და მათთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	--	--	ბრეგვაძე გ.
20	საქართველოს რეგიონებში ტურიზმის განვითარების ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემები;	--	--	ქველაძე ქ.
21	საქართველოს რეგიონებში უმუშევრობისა და სიღარიბის დონე და არსებული ეკონომიკური საფრთხეები;	--	--	ჟორჯიკაშვილი ნ.
22	საქართველოს რეგიონებში მიწის რესურსების გამოყენების დონე და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	--	--	თეთრაული ც.
23	საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების გამოყენების დონე და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	--	--	ნოზაძე ზ.
24	საქართველოს რეგიონებში მინერალური რესურსების გამოყენების დონე და შესაბამისი ეკონომიკური საფრთხეები.	--	--	დვალაშვილი ლ.

1. ნაშრომში გამოკვლეულია საქართველოს ფინანსური სისტემა და მისთვის დამახასიათებელი ფინანსური საფრთხეები. საქართველოში სუვერენიტეტის აღდგენის შემდეგ განხორციელდა დამოუკიდებელი ფინანსური სისტემის ჩასახვა და განვითარება. დღეისათვის საქართველოში ფუნქციონირებს საკმაოდ სრულყოფილი ფინანსური სისტემა. იგი მოიცავს ფინანსურ ბაზრებს (ფულადი ბაზარი, სავალუტო ბაზარი, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი), ფინანსურ შუამავლებს, ფინანსურ ინსტრუმენტებსა და ფინანსური მომსახურებით დაკავებულ ორგანიზაციებსა და ინსტიტუტებს (ბანკები, საკრედიტო კავშირები, სადაზღვევო კომპანიები, საპენსიო ფონდები, საინვესტიციო ბანკები და ა.შ.), რომელთა დახმარებითა და ხელშეწყობით შინამეურნეობები, კერძო კომპანიები და სამთავრობო დაწესებულებები ახდენენ მიღებული ფინანსური გადაწყვეტილებების თავისუფალ და ეფექტიან რეალიზებას. საქართველოს ფინანსური სისტემა ძირითადად არის არის ბანკებზე ორიენტირებული ფინანსური სისტემა, თუმცა ასევე ფუნქციონირებს ფასიანი ქაღალდების ბაზრიც. საქართველოში მოქმედი ერთადერთი ლიცენზირებული საფონდო ბირჟაა. – „საქართველოს საფონდო ბირჟა“ (სსბ), რომელიც დაფუძნდა 1999 წლის 12 იანვარს წამყვანი საბროკერო კომპანიების, კომერციული ბანკების, სადაზღვევო კომპანიებისა და საინვეს-

ტიციო ფონდების ინიციატივით. 2000 წლის 14 იანვარს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის სახელმწიფო მარეგულირებელმა ორგანომ განახორციელა სსბ-ის ლიცენზირება და იმავდროულად მიანიჭა მას საქართველოში პირველი თვითრეგულირებადი ორგანიზაციის სტატუსი. 2000 წლის 23 მარტიდან სსბ-ზე მიმდინარეობს რეგულარული საბირჟო ვაჭრობები. 2000 წლის 15 სექტემბერიდან არის ევრაზიის საფონდო ბირჟების ფედერაციის (FEAS) ნამდვილი წევრი. საქართველოში ფინანსური ბაზარი ჯერ კიდევ განვითარების სტადიაშია. ბიზნესისთვის ფინანსური რესურსის მოზიდვის ძირითად წყაროს კომერციული ბანკებიდან აღებული სესხი წარმოადგენს, ხოლო სააქციო კაპიტალით დაფინანსების წყარო შედარებით გამოუყენებელია.

საქართველოს ფინანსურ სისტემაში არსებული საფრთხეები შეიძლება დაიყოს: გლობალურ, საბაზრო, საკრედიტო, საინვესტიციო, ლიკვიდობის, საოპერაციო და იურიდიულ საფრთხეებად. თანამედროვე ეტაპზე ფინანსური საფრთხეები შეიძლება წარმოიშვას გლობალური ფაქტორებით (პანდემიები, ომები და სხვ.) გამოწვეული ქვეყნის ეკონომიკის ტურბულენტობის გამო.

2. ნაშრომში გამოკვლეულია საქართველოს მონეტარული სისტემა და პოლიტიკა.

"საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ" ორგანული კანონის მიხედვით ქვეყნის მონეტარულ პოლიტიკას ეროვნული ბანკის წარმართავს. მისი მთავარი მანდატი ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფაა. ამ მიზნის მისაღწევად იგი კონსტიტუციით მინიჭებული უფლების საფუძველზე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და უფლებამოსილია მონეტარული პოლიტიკა დამოუკიდებლად წარმართოს. ინფლაციის დაბალ და ზომიერ დონეზე შენარჩუნებას გულისხმობს. განვითარების არსებულ ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკისათვის ინფლაციის ოპტიმალური, 3%-იანი დონე, შეინარჩუნოს. მონეტარული პოლიტიკის განხორციელება **ინფლაციის თარგეთირების** რეჟიმს ეყრდნობა, რის პირობებში, მონეტარული პოლიტიკის მთავარი ინსტრუმენტი **მონეტარული პოლიტიკის (რეფინანსირების) განაკვეთია**. ასევე ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია აწარმოოს ოპერაციები ღია ბაზარზე სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებით, რისთვისაც ფლობს, ინახავს და მართავს **ოფიციალურ საერთაშორისო რეზერვებს**.

მონეტარული პოლიტიკის განხორციელებისას წარმოიქმნება მთელი რიგი მაკროეკონომიკური საფრთხეები, რომელთაგან მთავარია: სავალუტო, საპროცენტო და ინფლაციური საფრთხეები. ხშირად ეს საფრთხეები ურთიერთდაკავშირებული და ურთიერთდამოკიდებულია.

ნაშრომში ასევე შესწავლილია საქართველოს მონეტარულ პოლიტიკაზე მოქმედი ფაქტორები და შედეგები. ამ მხრივ საქართველოს რეალობაში ყველაზე მნიშვნელოვანია 2020-2024 წლები, ვინაიდან ამ პერიოდში მოხდა ეკონომიკაში ტურბულენტობის გამომწვევი გლობალური მოვლენა, პანდემია და რუსეთ-უკრაინის ომი, რამაც დიდი გავლენა მოახდინა, როგორც მსოფლიო, ისე ეროვნულ ეკონომიკებზე, ბუნებრივია მონეტარულ პოლიტიკაზეც. ნაშრომში გამოკვლეულია ამ წლებში საქართველოს ეროვნული ბანკის მიერ გატარებული მონეტარული პოლიტიკა და მისი შედეგები.

3. ნაშრომში გამოკვლეულია ინფლაციის თარგეთირების მექანიზმი, რის საფუძველზეც ნაჩვენებია მისი ძლიერი და სუსტი მხარეები. ძლიერ მხარეს მიეკუთვნება ის, რომ ცენტრალურ ბანკებს გააჩნიათ ერთობლივი მოთხოვნის ზრდით გამოწვეული ინფლაციის დარეგულირების ქმედითი ინსტრუმენტები. იგივე ინსტრუმენტები გამოიყენება დანახარჯების ზრდით გამოწვეული ინფლაციის დარეგულირებისათვის, რაც, საბოლოო ჯამში, უარყოფითად აისახება

ეკონომიკური ზრდის შესაძლებლობებზე. იმპორტდამოკიდებულ ქვეყნებში, ხდება როგორც ინფლაციის იმპორტი, ისე ეროვნული ვალუტის გაუფასურების გზით იმპორტის გაძვირება. სწორედ ესაა ინფლაციის თარგეთირების სუსტი მხარე იმპორტდამოკიდებული ქვეყნებისთვის, და, მათ შორის, საქართველოსთვისაც. ინფლაციის თარგეთირებასთან დაკავშირებული უმთავრესი ფინანსური საფრთხე უშუალოდაა მის ამ სუსტ მხარესთან დაკავშირებული. კვლევის შედეგად შემოთავაზებულია გამოყენებულ იქნას ინფლაციის კომპლექსური თარგეთირების მექანიზმი, როცა მიზნობრივ მაჩვენებლებად განისაზღვრება არა მარტო ინფლაციის, არამედ იმპორტირებულ საქონლით გამოწვეული ინფლაციის, ანუ ინფლაციის მაჩვენებელი.

4. ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა ეკონომიკური განვითარების კრიტიკული მამოძრავებელი ძალაა როგორც მაკრო, ისე მიკრო დონეზე. ფიზიკური პირებისთვის და მცირე ბიზნესისთვის, ფინანსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა წარმოადგენს მნიშვნელოვან მიკროეკონომიკურ საფრთხეს, რომელიც აფერხებს ზრდას, ინოვაციებს და სიღარიბის დაძლევას. ეს ნაშრომი იკვლევს მიკროეკონომიკურ გამოწვევებს, რომლებიც დაკავშირებულია ფინანსებზე შეზღუდულ ხელმისაწვდომობასთან და დეტალურად შეისწავლის მათ ნეგატიურ გავლენას ეკონომიკურ აგენტებზე. საქართველოში მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები, ფინანსური სერვისების წვდომის ბარიერებს აწყდება. ეს ბარიერები მოიცავს არაადეკვატურ ფინანსურ ინფრასტრუქტურას, დაბალ ფინანსურ წიგნიერებას და მარეგულირებელ დაბრკოლებებს, რაც ზღუდავს ხელმისაწვდომობას კრედიტებზე, დანაზოგებზე და სადაზღვევო პროდუქტებზე. კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე ნაშრომში დასახულია ამ საფრთხეების და მათი ნეგატიური გავლენის აღმოფხვრვის გზები, კერძოდ: ფინანსური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება (განსაკუთრებით სოფლად), ციფრული ფინანსური სერვისების განვითარების ხელშეწყობა, ფინანსური წიგნიერების გაღრმავება, მარეგულირებელი რეფორმების ატარება, ფინტექ-ის (Fintech) გადაწყვეტილებების ხელშეწყობა და მიკროსაფინანსო ინსტიტუტების გაფართოება. ეს ღონისძიებები მიზნად ისახავს ფინანსური ჩართულობის გაძლიერებას, სიღარიბის შემცირებას და ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებას.
5. საგადასახადო სისტემა მეტად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტაბილურობის უზრუნველყოფაში. მას ორი ძირითადი ფუნქცია გააჩნია, რაც გამოიხატება ფისკალური პოლიტიკის სრულყოფასა და მისი მასტიმულირებელი როლის გაძლიერებაში. ფისკალური ფუნქციის შესრულება, ეს ფინანსური საფრთხეების თავიდან აცილების ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორიცაა. ამისთვის ყველაზე მკაცრი გზა საგადასახადო ადმინისტრირების გაძლიერებაა, მაგრამ მას მოკლევადიანი ეფექტი ექნება ყოველთვის. ამიტომ მთავარია მასტიმულირებელი ბერკეტების გამოყენებისთვის უპირატესობის მინიჭება გრძელვადიან პერსპექტივაში, რითაც ფინანსური საფრთხეების რისკი საგრძნობლად დაიწვეს.

საქართველოში მოქმედი საგადასახადო სისტემა დაფუძნებული მის საგადასახადო შეღავათებზე, ნაკლებად უზრუნველყოფს მასტიმულირებელი ფუნქციის განხორციელებას და სამართლიანობის პრინციპის მუხრუჭადაც გვევლინება. ამასთან, ადმინისტრირების არსებული წესები, ერთის მხრივ, უზრუნველყოფს ბიუჯეტის გარანტირებულ შემოსავლებს, თუმცა, მეორეს მხრივ, ხელს უშლის ბიზნესის განვითარებას, რაც ბიუჯეტის შევსების ხელისშემშლელ ფაქტორად შეიძლება იქცეს.

საქართველოს საგადასახადო ადმინისტრირების სისტემა რეალურად უნდა იყოს ეკონომიკურ მდგომარეობაზე მორგებული. მარტო მკაცრ სანქციებზე დაყრდნობამ კიდევ შეიძლება გაზარდოს ფინანსური საფრთხეები. კვლევით თემაში ყურადღებითაა შესწავლილი მისი ლიბერალიზაციის ფართოდ გამოყენების პრინციპები. ასეთ პირობებში აუცილებელია სამართლიანობის დაცვა, რის საუძველსაც იძლევა სანქციის განაკვეთების უნივერსალურობა ყველა დონის გადამხდელებისათვის. ამდენად, საგადასახადო ადმინისტრირების სრულყოფა კვლავ რჩება აქტუალურ პრობლემად ფინანსური საფრთხეების თავიდან აცილების კუთხით. ყოველივე ამისი შედეგი ეკონომიკური საქმიანობის სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებაზე გადის, რაც ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირებას ხელს უწყობს. კვლევით ნაშრომში მთავარი აქცენტი გადატანილია საგადასახადო სისტემის ოპტიმიზაციის გზების კვლევაზე, რაც საბოლოოდ უზრუნველყოფს ეკონომიკის უფრო სწრაფი ტემპით განვითარების შესაძლებლობას. ეს კი, ბიუჯეტში გადასახადების მაქსიმალურად მობილიზების რეალური საშუალებაა.

6. სავალ ურთიერთობები, როგორც საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების მნიშვნელოვანი ფორმა, თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. ნაშრომის შესავალ ნაწილში თეორიული ასპექტით განხილულია საგარეო ვალის არსი, წარმოშობის ისტორიული წანამძღვრები, მისი ფორმები, სტრუქტურა, სოციალურ-ეკონომიკური დანიშნულება და ფუნქციები, განსაზღვრულია საგარეო ვალის სიმძიმის კრიტერიუმები და მაჩვენებლები.

ნაშრომში სათანადო ციფრობრივი და ფაქტობრივი მასალების საფუძველზე გაანალიზებულია საქართველოს საგარეო ვალის დინამიკა, სტრუქტურა, გეოგრაფია და მისი სიმძიმის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები და მაჩვენებლები. მასში განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული საგარეო ვალის მართვისა და სრულყოფის და მისი ძირითადი მიმართულებების პრობლემების კვლევაზე, რომელთა შედეგების პრაქტიკული რეალიზაცია დიდად შეუწყობს ხელს საგარეო სესხების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებას, ქვეყნის სავალუტო რეზერვების ზრდას, საფინანსო სისტემის გაჯანსაღებასა და ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

7. საპენსიო პოლიტიკის შემუშავება უმეტესობა ქვეყნებში მნიშვნელოვანი განსჯის საგანს წარმოადგენს. უმეტესობა განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნები დღემდე ახორციელებენ საპენსიო სისტემების მოდიფიცირებას რათა უზრუნველყონ ადეკვატური საპენსიო შემოსავალი, საპენსიო ხარჯების ფისკალური მდგრადობა და მოსახლეობის დემოგრაფიული ცვლილების მიმართ სწრაფად ადაპტირება. ბოლო პერიოდში დაფიქსირებული მოსახლეობის მატებისა და დაბერების, სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდის, შრომითი ძალის შემცირებისა და გახშირებული ფინანსური კრიზისების ფონზე, გასული საუკუნის 90-იანი წლების შუა ხანებიდან მოყოლებული, სულ უფრო აქტუალური ხდება საპენსიო სისტემების გადაუდებელი რეფორმების განხორციელების საკითხი. აღნიშნულიდან გამომდინარე საქართველოში საპენსიო რეფორმის გატარების აუცილებლობა ეჭვს არ იწვევს, განსაკუთრებით ქვეყნის სუსტი ეკონომიკური და სოციალური სიდუხჭირის კვალობაზე.

საქართველოში საპენსიო რეფორმის აქტიური განხილვა 2017 წლიდან დაიწყო და საპენსიო უზრუნველყოფის შერეულ პრინციპზე დამყარებული მოდელი იქნა შემოთავაზებული. ეს მოდელი მოიაზრებს ცალკეული ელემენტების შერწყმას: სახელმწიფო (სოლიდარული) და დაგროვებით საპენსიო სქემებს. განვითარებული ქვეყნების საპენსიო სისტემების განხილვამ დაგვანახა, რომ შერეული მოდელები

ყველაზე მეტად ეფექტურია, კერძოდ: გარკვეულწილად ამცირებს რისკებს, ზრდის მოქნილობას საპენსიო უზრუნველყოფაში სახელმწიფო და კერძო სექტორების მონაწილეობის მოცულობათა განსაზღვრისას. აგრეთვე, ასეთი სერეული მოდელები სხვადასხვა კრიზისების (ფინანსური, ეკონომიკური) დროს, რაც ბოლო პერიოდში გახშირდა და გლობალური ხასიათი მიიღო, ახდენს საპენსიო სქემებს შორის რისკების დივერსიფიკაციას.

როგორც ცნობილია საქართველოში სახელმწიფო პენსიის ანაზღაურება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხორციელდება. რაც მძიმე ტვირთად აწვებს ქვეყნის ეკონომიკას. სწორედ ამიტომ საპენსიო ასაკის მიღწევისას მოსახლეობისათვის გაუმჯობესებული ცხოვრების დონის უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოში 2019 წლის 1 იანვრიდან დაგროვებითი საპენსიო სქემა ამოქმედდა. რეფორმის ძირითადი მიზანია სოციალური პენსიის მსყიდველუნარიანობის შენარჩუნება და შესაბამისად გაუმჯობესება; საპენსიო შემოსავლისა და ხელფასის თანაფარდობის ზრდა და ა.შ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული რეფორმიოს წარმატებული განხორციელება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკურ და ფინანსურ სტაბილურობასთან, რაც ფინანსურ საფრთხეებს მოიაზრებს. მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია:

- მყიფე ეკონომიკურ გარემო - აღნიშნული რეფორმიის თანახმად სავალდებულო წესით დამსაქმებელი იხდის დასაქმებულის ხელფასის 2%-ს, რაც მას ზრდის გადასახდელებს და მძიმე მდგომარეობაში აყენებს არესებული ეკონომიკის პირობებში. მაღალია ალბათობა იმისა, რომ დამსაქმებლებმა თავი აარიდონ საპენსიო ფონდში თანხის გადარიცხვას, რაც საბოლოოდ ისევ დასაქმებულის ინტერესებს შეზღუდავს;

- მიმდინარე სავალუტო კრიზისი - დიდი ალბათობით რეფორმა ეფექტური ვერ იქნება ქვეყანაში არსებული მინიმალური კერძო დანაზოგების, შიდა ინვესტიციების და სავალუტო კრიზისის ფონზე;

- საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განუვითრებლობა - ზოგადად საპენსიო სისტემები საპორტფელო ინვესტიციებს ახორციელებენ და ძირითადად თავიანთ აქტივებს ფასიან ქაღალდებში განათავსებენ და თითქმის არ ხდება პირდაპირი ინვესტიციების განხორციელება. საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე მათი განთავსება კი არ იქნება მომგების მომტანი ამ ბაზრების განუვითარებლობის პირობებში. შესაძლებელია აქტივების განთავსება მოხდეს საზღვარგარეთ, თუმცა აქაც რიგი ფაქტორებია გასათვალისწინებელი და უმჯობესია საინვესტიციო რესურსების ქვეყნის გარეთ გადინების თავიდან ასაცილებლად ინვესტირება ქართულ ეკონომიკაში განხორციელდეს თუმცა აქაც რიგი ფაქტორები და პრობლემები მოიაზრება.

- საპენსიო აქტივების კვალიფიციური და ეფექტური მართვა - საჭიროა ნდობის ფაქტორის ამაღლება, ეფექტური რეგულაციების დანერგვა, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა და ა.შ.

8. დღეს მსოფლიოში არსებული რეალობა ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს ქვეყნებს. ისინი ეძებენ განვითარების გზებს, რომელიც სრულად შეესაბამება ციფრულ ეპოქას და განმსაზღვრელი იქნება ქვეყნის ადგილისა და როლისათვის მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში. განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად კი განიხილება ინოვაციურ, ტექნოლოგიურ ცვლილებებზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირება, ტექნოლოგიებისა, რომლებიც წარმოადგენენ ციფრული ტრანსფორმაციის საფუძველს.

ნაშრომში გადმოცემულია მსჯელობა ციფრული ტრანსფორმაციის არსისა და მისი გამოხატველი ინოვაციური აქტიურობის როგორც მაკრო, ასევე მიკროდეტერმი-

ნანტების შესახებ. საქართველოში ამ მიმართულებით ხორციელდება საერთაშორისო პროგრამები, რომელთა მიზანია ქვეყანაში ამ მიმართულებით აქტივობების ხელშეწყობა. მიმოხილულია საქართველოში ციფრული ტრანსფორმაციის საერთაშორისო პროგრამები. ევროკავშირის მიერ ინიცირებული „EU4Digital: ციფრული ეკონომიკის და საზოგადოების მხარდაჭერა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში“ მხარს უჭერს ციფრული ეკონომიკის და საზოგადოების ძირითად სფეროებს ევროკავშირის ნორმების და პრაქტიკის შესაბამისად. ინიციატივის EU4Digital ფარგლებში ფინანსდება **ოთხი პროექტი** – EU4Digital Facility, EU4Digital Broadband, EU4Digital Cyber და EaPConnect. ნაშრომში გადმოცემულია აგრეთვე USAID -ის, OECD-ს ბიზნესის განვითარებისა და გაციფრულების ხელშეწყობის პროგრამები საქართველოში. ყურადღება ეთმობა აგრეთვე პროგრამების განხორციელებასთან დაკავშირებული ფინანსური ფაქტორებს ანალიზს.

კვლევაში გაანალიზებულია საქართველოში ტექნოლოგიური ცვლილებების ამსახველი სტატისტიკური მონაცემები საწარმოთა დონეზე. ანალიზი ეფუძნება საწარმოთა კვლევის შედეგებს ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენების შესახებ და მოიცავს როგორც ტექნოლოგიების გავრცელების, ასევე ხელისშემშლელი ფაქტორების ანალიზს.

9. ნაშრომში განხილულია ფირმის ფინანსური უსაფრთხოების, როგორც მისი ეკონომიკური უსაფრთხოების შემადგენელი ნაწილის, არსი, მისი მნიშვნელობა ფირმის საქმიანობაში, მათ შორის ფირმის სტრატეგიის შემუშავებასა და რეალიზაციაში. აღწერილია ფირმის ფინანსურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საფრთხეები და რისკები. მოყვანილია ფირმის ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შეფასების კრიტერიუმები, ინდიკატორები და მეთოდები.

განსაზღვრულია ფირმის ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესების გზები მისი ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და გამლიერების (მათ შორის შესაბამისი რისკების შემცირებისა და საფრთხეების განეიტრალების) ჭრილში.

10. ნაშრომი ეძღვნება დღეისათვის ისეთ საჭირობოტო საკითხს, როგორცაა საერთაშორისო ტურიზმი და მისი ფინანსური უსაფრთხოება. ტურიზმი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე უდიდეს და ყველაზე სწრაფად მზარდ ინდუსტრიას მსოფლიო ეკონომიკაში. ამასთან იგი ეკონომიკის ყველაზე დაუცველი სექტორია. როგორც საქმიანობა, ის მუდმივად იცვლება, ექვემდებარება რისკს, ხშირად დამოკიდებულია ეკონომიკურ პირობებზე, პოლიტიკურ სტაბილურობაზე, საბაჟო რეგულაციებზე, ვალუტის პარიტეტის ცვლილებებზე, ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში ინვესტიციების მასშტაბზე, ახალ ავიანახებზე, კლიმატურ პირობებზე, დანაშაულის მაჩვენებლებზე და სხვა. ამასთან დაკავშირებით ნაშრომში განხილულია ტურიზმის დარგის უსაფრთხოების ასპექტები ეკონომიკური (საფინანსო) კუთხით.

ნაშრომში მითითებულია, რომ საქართველოში ტურიზმის სექტორის ეკონომიკურ განვითარებას არეგულირებს „საქართველოს ტურიზმის განვითარების სტრატეგია- 2025“, რომელიც საქართველოს მთავრობამ 2015 წელს მიიღო და სხვა შესაბამისი კანონები. ნაშრომში მოყვანილია საინტერესო ციფრობრივი მასალა დარგის განვითარების კუთხით.

11. გლობალურ გარემოში, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოსთვის აუცილებელი პირობაა მდგრადი ეკონომიკური ზრდის აღდგენისა და შენარჩუნებისთვის, შესაბამისად, ხალხის ცხოვრების გასაუმჯობესებლად და ეკონომიკური უსაფრთხოების გაზრდისთვის.

ძველი სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების გადახედვა განვითარების ახალ საფეხურზე უზიძგებს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განმტკიცე-

ბისა და მთლიანობაში ეკონომიკური უსაფრთხოების საკითხებს, რაც გვაიძულებს უფრო მკაფიოდ განვსაზღვროთ სახელმწიფოს როლი მიმდინარე პროცესებში.

ამ თემის გათვალისწინებით, მთავარი ის არის, რომ ეროვნული უსაფრთხოების ეფექტური ფუნქციონირება არის აქტუალური საკითხი მრავალი სახელმწიფოსთვის და ეს არის სახელმწიფოს სუვერენული დამოუკიდებლობის საკითხი, როგორც შიდა, ასევე გარე. ფინანსური საფრთხეების გავლენის ქვეშ მყოფი ქვეყნის ეკონომიკის უსაფრთხოება ასევე აისახება საზოგადოების სტაბილურ ფუნქციონირებასა და ეფექტურობაზე. ეს გულისხმობს ამ თემის აქტუალურობას. ფინანსური უსაფრთხოება თანამედროვე პირობებში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაში.

12. ფინანსური კრიზისები წარმოადგენს მნიშვნელოვან შოკს ეკონომიკური სისტემებისთვის, რაც ძლიერ გავლენას ახდენს მთლიანად ფინანსურ სისტემაზე, შრომის ბაზარზე, მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე, სოციალურ სტაბილურობაზე და, ბოლოს, საერთაშორისო ურთიერთობებზე. გამოცდილებამ აჩვენა, რომ გლობალიზაციისა და ფინანსური ინტეგრაციის პირობებში ასეთი კრიზისები შეიძლება გადაიზარდოს გლობალურ კატასტროფებად, რომლებიც მრავალ ქვეყნის ეკონომიკას აზარალებს. თავის მხრივ, ეკონომიკური უსაფრთხოება უზრუნველყოფს ეკონომიკის ადაპტირებას შიდა და გარე საფრთხეებთან, უზრუნველყოფს სტაბილურ ზრდას და სისტემური რისკების პრევენციას. ყურადღება სამ მთავარ საკითხზე – ფინანსური კრიზისების მიზეზები, შედეგები და მათი გადაჭრის შესაძლო ღონისძიებები – ერთგვარად ან სხვა ფორმით თითქმის ყველა ნობელის პრემიის ლაურეატს აქვს გამახვილებული ეკონომიკის სფეროში, დაწყებული კლასიკოსებით, როგორცაა მილტონ ფრიდმანი (Milton Friedman) და ჯონ მ. კეინსი (John Maynard Keynes), და დამთავრებული თანამედროვე, ფართოდ ცნობილ კრიტიკოსებით, როგორცაა თანამედროვე ეკონომიკური მოწყობის კრიტიკოსი ჯოზეფ სტიგლიცი ან "რაოდენობრივი შერბილების" თეორიის ავტორი ბენ ბერნანკე, რომლებიც პოპულარულები არიან არა მხოლოდ პროფესიონალთა წრეებში, არამედ სოციალურ ქსელებშიც. ნობელის პრემიის ზოგიერთ ლაურეატისთვის (რობერტ შილერი, პოლ კრუგმანი, მერტონ მილერი, დენიელ კანემანი, ელინორ ოსტრომი, კრისტოფერ სიმსი, რობერტ მანდელა, თომას სარჯენტი, მოჰამედ იუნუსი, დაგლას ნორთი) ეს მიმართულება მათი კვლევების საკვანძო ნაწილად იქცა. მოცემულ ნაშრომში გაკეთებულია მცდელობა, გააერთიანდეს ნობელის პრემიის ლაურეატების მიერ შემოთავაზებული ძირითადი მიდგომები და დასკვნები, ასევე შეფასდეს მათი წვლილი ფინანსური სტაბილურობის თეორიების განვითარებაში. გამოკვლეულ ასპექტებს შორისაა ფინანსური კრიზისების გავლენა მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე, ფინანსურ ინსტიტუტებზე, სახელმწიფო პოლიტიკასა და საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაზე.

13. ნაშრომის კვლევის მიზანია არსებული წყაროების საფუძველზე მოხდეს თანამედროვე ტექნოლოგიების როლის განსაზღვრა, უარყოფითი და დადებითი მხარეების წამოჭრა მისი განვითარების ტენდეციების, შედეგების, საფრთხეების შეფასება და გადაჭრის გზების ძიება.

საგულისხმოა, რომ ფინანსური რისკები და მათი მართვის მეთოდები მეტ აქტუალობას იძენს თანამედროვე გლობალურ პირობებში.

ნაშრომში წარმოდგენილია თანამედროვე ტექნოლოგიები ფინანსურ სექტორში და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები (რისკები), ხაზგასმულია მთავრობის ძალისხმევების საჭიროება მოსალოდნელი ფინანსური რისკების მოხსნის ან განეიტრალების კუთხით.

თვალსაჩინოა ზემოთ მითითებული საფრთხეებისა და რისკების მოგვარების ან შენელების რეკომენდაციები, ასევე დასმული პრობლემის გადაწყვეტის მიმართულებით იმ აქტიურობისა და გზების ძიების მცდელობა, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურ განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ.

14. ნაშრომი განიხილავს დღეისათვის ისეთ საჭირობოროტო საკითხს, როგორცაა სახელმწიფო ბიუჯეტი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები. ქვეყანაში მთავრობა ადგენს საბიუჯეტო პოლიტიკას, რაც წარმოადგენს მთავრობის ბერკეტს მოახდინოს გავლენა ეკონომიკაზე. ეკონომიკური საქმიანობის ყველა სფეროში, ასევე საბიუჯეტო საქმიანობაში შესაძლებელია სხვადასხვა მოულოდნელობების წარმოქმნა.მათგან ზოგი პროგნოზირებადია და ზოგიც არაპროგნოზირებადი. დარგის სპეციალისტები გამოყოფენ აგრეთვე შიდა და გარე საფრთხეებს, რომლებიც ნაშრომში საკმაოდ დაწვრილებითაა განხილული.ნაშრომში აღნიშნულია, რომ საქართველოში საბიუჯეტო სისტემის ფუნქციონირებას არეგულირებს „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“, ხოლო საბიუჯეტო პროცესს კოორდინირებას უწევს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო. ნაშრომში მოყვანილია ციფრობრივი მონაცემები , ჩამოყალიბებულია შესაბამისი დასკვნები.
15. ნაშრომში მოცემულია ინოვაციების სახეების კლასიფიკაცია, განხილულია თანამედროვე ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მექანიზმები, სისტემატიზებულია ინოვაციების დამუშავების ხერხები და ინოვაციების გავრცელების კოორდინაციის საერთოსახელმწიფოებრივი და რეგიონული ინსტრუმენტები, გამოვლენილია ინოვაციების განხორციელების ძირითადი მიმართულებები თანამედროვე პერიოდში. შემდეგ გამოვლენილია ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების კოორდინაციის მდგომარეობა საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტოს მიერ, ასევე, საქართველოს რეგიონებში საბაზისო ინოვაციური ტექნოლოგიების გავრცელების მდგომარეობა ზოგიერთი სირთულის გამოვლენით და მათი გადალახვის გზების დასახვით. სისტემატიზებულია საქართველოში ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების რეგიონული კომპონენტები და გამოვლენილია მათი გამოყენების მდგომარეობა რეგიონებში. უკანასკნელ დანაყოფში განხილულია არსებული ეკონომიკური სირთულებები ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირებისას და გამოვლენილია მათი გადალახვის ზოგიერთი გზა.
16. ეკოლოგიური საფრთხეების თავიდან აცილება და საზოგადოებისა და ბუნების ჰარმონიული თანაარსებობა ანუ კოევილუციის მიღწევა თანამედროვე საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა. ეკოლოგიური საფრთხეები, რომლებიც თანამედროვე მსოფლიოში და მათ შორის საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ვითარდება, განსაკუთრებულ გავლენას ახდენს ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე და აქვეითებს მოსახლეობის კეთილდღეობას. საქართველო, რომელიც გამოირჩევა მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით და უნიკალური ეკოსისტემებით, ბოლო ათწლეულებში სულ უფრო თვალსაჩინოდ განიცდის ეკოლოგიური საფრთხეების სიმწვავეს. აღნიშნული ძირითადად განპირობებულია კლიმატური ცვლილებების, ურბანიზაციისა და არამდგრადი სამეურნეო პრაქტიკის შედეგად. ნაშრომში განხილულია საქართველოში როგორც ბუნებრივი, ისე ანთროპოგენური საქმიანობით გამოწვეული ეკოლოგიური საფრთხეები. ამ საფრთხეებიდან დეტალურად არის გაშუქებული ჰაერის დაბინძურება, წყლის რესურსების გაჭუჭყიანება, ტყის რესურსების განადგურება, კლიმატის ცვლილება და მიწის რესურსების დეგრადაცია. ამგვარი საფრთხეები და მათგან გამოწვეული ნეგატიური შედეგები ითხოვს მათ დასაძლევად ღონისძიებათა სისტემის შემუშავებას. ამ კონტექსტში, ნაშრომის მიზნიდან გამომდინარე შემოთავაზებულია და გაანალიზებულია ისეთი ძირითადი მიმართულებები, როგორცაა: სამართლებრივი და ინსტიტუციური

რეფორმები, ეკოტექნოლოგიური ინოვაციები, საზოგადოების ცნობიერებისა და ეკოლოგიური კულტურის გაუმჯობესება და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება.

17. ნაშრომში, საქართველოს რეგიონებში სოფლის მეურნეობის განვითარების დონესთან დაკავშირებით შესწავლილია: მოსახლეობის ასაკობრივი ტრუქტურა, მოსახლეობის სიმჭიდროვე, მიწის ფონდი, დაცული ტერიტორიები, შესწავლილია მთლიანი შიდა პროდუქტი და ეკონომიკის სტრუქტურა მოცემული სოფლის მეურნეობის სექტორული ანალიზი;
ნაშრომში წამოგენებულია წინადება, რომ კონტროლირებადი და გეგმაზომიერი მიდგიომით შესაძლებელია მნიშვნელოვნად შევამციროთ ამა თუ იმ ფაქტორის ნეგატიური მოქმედება გარემოზე, კერძოდ აუცილებელია ნიადაგ-დამცველი ღონისძიებების გატარება, ნაწვერალის ზედაპირზე, დატოვება, ნიადაგის გადაუბრუნებლად მიწის დამუშავება და სხვა.
18. ნაშრომში განხილულია საქართველოსა და მის რეგიონებში მცირე და საშუალო ბიზნესის საწარმოო და მომსახურების სისტემების განვითარების დონე, რომელიც წარმოადგენს თანამედროვე სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებისათვის აუცილებელ საფუძველს ეკონომიკური და სოციალური ზრდისთვის საჭირო ძირითად საშუალებებს; გაანალიზებულია ამასთან არსებული ეკონომიკური საფრთხეების წარმოშობის მიზეზები და მათი დაძლევისათვის მიზანშეწონილი მიმართულებები, რაც ევროინტეგრაციისა და მასთან დაკავშირებული ახალი საბაზრო ურთიერთკავშირების წარმოქმნის ძირითადი წინაპირობაა.
19. ნაშრომში განხილულია საქართველოს რეგიონებში მშენებლობის განვითარების პრობლემები. სტატისტიკური მასალის საფუძველზე გაანალიზებულია საქართველოს რეგიონებში მშენებლობის არსებული მდგომარეობა და ინფრასტრუქტურული მშენებლობის განვითარების პერსპექტივები. გაანალიზებულია მოსალოდნელი ეკონომიკური საფრთხეები მშენებლობის სფეროში.
20. ნაშრომი ეძღვნება ქვეყნისათვის ისეთ მეტად აქტუალურ პრობლემას, როგორცაა საქართველოსა და მის რეგიონებში ტურიზმის განვითარების ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები. ნაშრომში აღნიშნულია, რომ თანამედროვე პირობებში ნათლად შეიმჩნევა ეკოლოგიური პრობლემების გაუარესების ტენდენცია. დაბინძურებული და დეგრადირებული გარემო ნეგატიურად ზემოქმედებს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადობაზე მთლიანად და, კერძოდ ტურიზმზე და მის უსაფრთხოებაზე. ტურიზმის დარგის განვითარებას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია ქვეყნის რეგიონების ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების გადაჭრაში. ტურიზმის მდგრადი განვითარების გათვალისწინებით. ნაშრომში ასევე ნათქვამია, რომ რთული რელიეფის, გეოლოგიური და კლიმატური პირობების გამო საქართველოში ბოლო წლებში შეიმჩნევა ეკოლოგიური სტიქიური მოვლენების გახშირება, ეს კი დიდ საფრთხეს უქმნის ქვეყნის მოსახლეობას, ინფრასტრუქტურას, ეკონომიკას და მის დარგებს, მათ შორის ტურიზმსაც. მათი მართვის საკითხები განსაკუთრებული ყურადღების საგანი გახდა. ნაშრომში შესწავლილია ეკოლოგიური უსაფრთხოების ზოგადი მიმართულებები და ის ძირითადი ეკოლოგიური საფრთხეები, რომლებიც დამახასიათებელია ჩვენი ქვეყნის რეგიონებისათვის, რაც უარყოფითად აისახება ეროვნული ტურიზმის ზოგად მაჩვენებლებზე, მითითებულია მათი აღმოფხვრის ზოგადი გზები. ნაშრომში მოყვანილია საინტერესო ციფრობრივი მასალა დარგის განვითარების კუთხით.
21. მსოფლიოში არსებული სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების უმრავლესობის მიზეზი და საწყისი სიღარიბე და უმუშევრობაა. ღარიბი ადამიანი ან ოჯახი მოკლებულია საბაზო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობას.

სიღარიბედ მიიჩნევა უუნარობის და უსახსრობის გამო ცხოვრების იმ წესიდან ჩამოშორება, რომელსაც სასურველად მიიჩნევს კონკრეტული საზოგადოება დროის გარკვეულ პერიოდში. აქვე აღსანიშნავია, რომ სიღარიბის ცნების ცალსახა განმარტება არ არსებობს, რადგან ის უპირატესად შედარებითი ხასიათისაა. სიღარიბეს მრავალი გამომწვევი მიზეზი აქვს, მაგრამ მისი გამომწვევი ძირითადად არის უმუშევრობა, სოციალური დისტანცირება, ასევე მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის მაღალი დაუცველობა სხვადასხვა კატასტროფებისგან, დაავადებებისგან და სხვა მიზეზებისგან, რაც მათ ხელს უშლით იყვნენ პროდუქტიულები. სიღარიბის პრობლემა მჭიდროდ არის დაკავშირებული უმუშევრობასთან, უმუშევრობა თავის მხრივ არამხოლოდ მოქალაქეებისთვის, არამედ სახელმწიფოსთვისაც დიდ გამოწვევას წარმოადგენს, ვინაიდან ეკონომიკური პოლიტიკის ერთერთი პრიორიტეტი სწორედ სამუშაო ადგილების გაზრდა და უმუშევრობის შემცირებაა. შრომის ბაზრის დამახასიათებელი თავისებურებები, როგორცაა სამუშაო ადგილების მცირე რაოდენობა, დასაქმების შეზღუდული შესაძლებლობები, მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის არსებული დისბალანსი, ნაკლები ელასტიკურობა, დაბალი ანაზღაურება და ხანგრძლივ უმუშევართა მაღალი წილი, უარყოფით გავლენას ახდენს შრომის ბაზრის ფუნქციონირებაზე, რაც შესაბამისად აისახება უმუშევრობის გამომწვევ მთავარ მიზეზებში, ესენია: შეზღუდული მოთხოვნა სამუშაო ძალაზე, შრომის დაბალი ანაზღაურება, შრომის დისკრიმინაციული პირობები, პროფესიული მომზადების დაბალი ხარისხი, სამუშაოს მოძიებისა და საკუთარი თავის წარმოჩენის უნარ-ჩვევების ნაკლებობა, სამუშაოს მაძიებელთა პასიურობა, სპეციალობით სამუშაოს შოვნის სირთულე.

22. მიწა უნიკალური ბუნებრივი რესურსია. ნაშრომში განხილულია საქართველოს ნიადაგის ტიპები და სტრუქტურა, საქართველოს რეგიონებში მიწის რესურსების გამოყენების დონე. გაშუქებული ის თავისებურებები რომელიც თითოეული რეგიონს გააჩნია აგრარულ სფეროში. გაანალიზებულია მიწის რესურსებზე მოქმედი საფრთხეები და ეროზიის საწინააღმდეგო პრევენციული ზომების გატარების აუცილებლობის რათა თავიდან ავიცილოთ ნიადაგის გამოფიტვა და დეგრადაცია დახასიათებულია ის პოტენციური რომელიც გააჩნია ქვეყანას აგრარულ სფეროში, რათა შეამციროს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებზე იმპორტდამოკიდებულება, განსაკუთრებით ხორბალზე რომელიც სტრატეგიული მნიშვნელობის მატარებელი მარცვლეული კულტურაა. მითითებული ახალი კვალიფიციური კადრების მომზადების აუცილებლობა, რომლის სიმცირესაც განიცდის აგრარული სექტორი.

23. ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების გამოყენებისა დაცვის სფეროში სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი, გადამწყვეტი როლის შესახებ.

მოცემულია ზედაპირული წყლის ადებისა და ჩამდინარე წყლების ჩაშვების ნორმირების ძირითადი მაჩვენებლები, მავნე ნივთიერებების ჩაშვების შემცირების ღონისძიებები წყლის შემადგენლობისა და თვისებების ისეთი მაჩვენებლების დადგენა რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს, კარგ ეკოლოგიურ მდგომარეობას.

მოცემულია წყლის რესურსების გამოყენების და დაცვის ინტეგრირებული მართვის სისტემის დანერგვის აუცილებლობა და გაანალიზებულია მისი განხორციელების მთავარი მიმართულებები და მაჩვენებლების მთელი სისტემა.

მოცემულია წყლის რესურსების გამოყენების და დაცვის ინტეგრირებული მართვის ძირითადი პრინციპები;

მოცემულია წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის მიერ უზრუნველყოფილი სხვადასხვა კომპონენტების ჩამონათვალი, გაანალიზებულია წყლის რესურსების ჩარჩო დირექტივის მთავარი ფუნქციები და დანიშნულება.

გაანალიზებულია წყალსარგებლობის და წყალჩაშვების, საკურორტო მიზნებისათვის და სხვადასხვა საქმიანობისათვის ლიცენზირების პირობები, მოცემულია წყლის დაცვისა და გამოყენების სფეროში საკანონმდებლო ბაზის დადგენა და მისი ანალიზი.

გაანალიზებულია ზედაპირულ წყლების დაბინძურების თავიდან აცილებისა და მასთან ბროლის ძირითადი საშუალებები.

საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების მოხმარების, დაცვისა და მართვის სფეროში იურიდიული პირის უფლება-მოვალეობების განხორციელების მთავარი მიმართულებები.

მოცემულია საქართველოს რეგიონებში მდინარეთა სააუზო მართვის მიზნებისათვის შექმნილი ტერიტორიული ერთეულების ეკოლოგიურ-ეკონომიკური ანალიზი.

24. ნაშრომში გაანალიზებულია თუ როგორ უკავშირდება ქვეყნის ბუნებრივი რესურსები მის წინსვლას და განვითარებას. შესაბამისად, ამ ქვეყნის შედარებით უპირატესობას სხვა ქვეყნებთან მიმართებით.

აღნიშნულია, რომ მინერალური რესურსებით მიღებული ენერჯია ჯერ კიდევ დომინანტია მსოფლიოს უმრავლეს ქვეყანაში. მიმოხილულია თუ როგორ იზრდება მინერალურ რესურსებზე მოთხოვნა გლობალური მოსახლეობის გაფართოებასთან ერთად, განსაკუთრებით თანამედროვე ტექნოლოგიების პირობებში.

განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული ჩვენის ქვეყნის ცალკეული რეგიონის მრავალფეროვანი და უნიკალური მინერალური რესურსების თაობაზე, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის მეურნეობის ძირითადი დარგების განვითარებას.

გამოკვეთილია მთელი რიგი გამოწვევები და საფრთხეები, რაც თან ახლავს ცალკეული დარგების განვითარებას ჩვენს ქვეყანაში.

მითითებულია, რომ მინერალური რესურსების სოციალურად, ეკოლოგიურად და ეკონომიკურად მდგრადი მართვა არის ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხო განვითარების საფუძველი, რაც უფრო აქტუალურად იქვევს უფრო მეტი ყურადღების დათმობას არა მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის, ასევე საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ჯგუფების მხრიდან.

III. სამეცნიერო პუბლიკაციები:

ივსება სამეცნიერო ერთეულის პერსონალის ანბანური სიის მიხედვით. პუნქტი, რომელიც არასრულად იქნება შევსებული, არ ჩაითვლება.

გ) სტატია:

№	ავტორი	სათაური	სამეცნ. ორგანო	საერთ. კოდი	გვერდ. რაოდენობა	თანაავტორობა
1	Abesadze R.	Innovative development directions of Georgian economy. BULLETIN OF THE GEORGIAN	საქ. მეც. ეროვნული აკადემია	თბ. ISSN - 0132 - 1447		

		NATIONAL ACADEMY OF SCIENCES, vol. 18, no. 4, 2024 (Scopus) (გადაცემულია გამოსაცემად)				
2	აბესაძე რ.,	საქართველოს ფინანსური სისტემა და ფინანსური საფრთხეები თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის გამომცემლობა;	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-6904	ISSN 1987-6904		კაკულია ე., ბიბლიაშვილი ნ.
3	აბესაძე რ.,	საქართველოს მონეტარული პოლიტიკა და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XV	ISSN 1987-6904		თაფლაძე თ., კურატაშვილი ქ.
4	აბესაძე რ.,	Economic Regress: Essence, Causes and Sources of its or - ეკონომიკური რეგრესი: არსი, წარმოშობის მიზეზები და წყაროები (ქართულ-ინგლისურ ენებზე)	ქ. „ეკონომისტი“, #2,2024	DOI: 10.36172/EKONOMISTI	20 გვ	
5	ბერიშვილი ხ.	პირდაპირი უცხოური	თსუ პ. გუგუ-	ISSN 1987-		

		ინვესტიციები და მისი გავლენა საქართველოს ფინანსურ უსაფრთხოებაზე;	შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	6904		
6	ბერიშვილი ხ.	მწვანე ეკონომიკა: მსოფლიო გამოცდილება და განვითარების პერსპექტივები	მწვანე ეკონომიკა და მდგრადი განვითარება თსუ, 2024 2024, 8 თებერვალი			
7	ბერულავა გიორგი	საქართველოში ფინანსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობის მიკროეკონომიკური საფრთხეები და მათი დაძლევის გზები	თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII (გამოცემის პროცესში)/	ISSN 1987-6904		
8	ბერულავა გიორგი	საქართველოში მიგრანტ-გამგზავნი	საერთაშორისო სამეცნიერ	ISBN 978-9941-36-		

		ოჯახებში შრომის ბაზარზე არააქტიურობის მიზეზების გამოვლენა (Uncovering the Drivers of Labor Market Inactivity in Migrant-Sending Households in Georgia)/	ო კონფერენციის შრომების კრებული/ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი თსუ, თბილისი	270-5		
9	ბერულავა გიორგი	გიორგი ბერულავა; ბ. სხირტლაძე/ <i>“R&D ინვესტიციების და ინოვაციების განმსაზღვრელი ფაქტორების შესწავლა საქართველოში.”</i>	საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2024.	ISBN 978-9941-33-763-5; DOI 10.52340/9789941337635.	გვ. 69-74	ბ. სხირტლაძე
10	ბრეგვაძე გ.	საქართველოს რეგიონებში მშენებლობის განვითარების პრობლემები და მათთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
11	ბურდული ვ.	რეგიონული ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მდგომარეობა და	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონო	ISSN 1987-6904		

		არსებული ეკონომიკური სირთულეები	მიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-			
12	გოგობია თ.	ფირმის ფინანსურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული რისკები და საფრთხეები საქართველოში;	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
13	დავლაშერიძე ნატალია	ნობელის პრემიის ლაურეატები ეკონომიკაში პოლ მილგრომი და ელინორ ოსტრომი წყლის რესურსების, როგორც ქვეყნის ეკონომიკის გაძლიერების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ასპექტის როლზე	ქ.ეკონომისტი“, თბილისი 2024, ტ. XX, №2	DOI: 10.36172/EKONOMISTI		
14	დავლაშერიძე ნატალია	ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე ფინანსური კრიზისების გავლენის შესახებ ეკონომიკაში ნობელის ლაურეატების შრომებში	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო	ISSN 1987-6904		

			შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-			
15	დავლაშერიძე ნატალია	ევროკავშირის ქვეყნების ეკონომიკური უსაფრთხოების გამოცდილების გამოყენება საქართველოს ეკონომიკურ პოლიტიკაში	ქ.ეკონომისტი“, თბილისი 2024, ტ. XX, №4			
16	დვალისვილი ლ.	საქართველოს რეგიონებში მინერალური რესურსები, მათი გამოყენების დონე და შესაბამისი ეკონომიკური საფრთხეები.	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
17	თეთრაული ც.	ერთპოლუსიანი მსოფლიოს დასასრული და მდგრადი განვითარების პირობებში მიწასთან დაკავშირებული პრობლემები	ქ.ეკონომისტი“, თბილისი 2024, ტ. XX, №4	DOI: 10.36172/EKONOMISTI.2024.XX.04.TETRAULI		
18	თეთრაული ც.	საქართველოს რეგიონებში მიწის რესურსების გამოყენების დონე და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო	ISSN 1987-6904		

			შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-			
19	თოთლაძე ლ.	ციფრული ტრანსფორმაციის პროგრამები საქართველოში და მათ განხორციელებასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
20	თოთლაძე ლ.	კლიმატის ცვლილების შედეგების ზეგავლენის შეფასება ეკონომიკის კონტექსტში: საქართველოს მაგალითი.	საერთაშორისო რეცენზირებადი სამეცნიერო-ანალიტიკური ჟურნალი „ეკონომისტი“, #4, 2024			მ. ხუსკივაძე
21	კვარაცხელია მ.	საადასახადო სისტემა და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
22	კვარაცხელია მ.	ეკონომიკური უსაფრთხოება და ეკონომიკური	საერთაშორისო რეცენზირ	DOI: 10.36172/EKONO		

		პოლიტიკა	ეზადი სამეცნიერ ო- ანალიტიკ ური ჟურნალი „ეკონომის ტი“, #4, 2024	<u>MISTI.20</u> <u>24.XX.04.</u> <u>KVARAT</u> <u>SKHELIA</u>		
23	ლაზარაშვილი თ.	საქართველოს საპენსიო ფონდი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები	თსუ პ. გუგუ- შვილის სახელო- ბის ეკონო მიკის ინსტიტ- უტის სამეც- ნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987- 6904	10 გვ	
24	ლაზარაშვილი თ.	საერთაშორისო ინიციატივები „ლურჯ ეკონომიკაში“	საერთაშო რისო რეცენზირ ეზადი სამეცნიერ ო- ანალიტიკ ური ჟურნალი „ეკონომის ტი“, #3, 2024	DOI kodi: <u>10.36172/</u> <u>EKONO</u> <u>MISTI.20</u> <u>24.XX.03.</u> <u>LAZARA</u> <u>SHVILI.</u> <u>MAMAL</u> <u>ADZE</u>	8 გვ.	მამალაძე ირინა
25	ლაზარაშვილი თ.	„ლურჯი ეკონომიკა“ და მდგრადი განვითარების გამოწვევები	საერთაშო რისო რეცენზირ ეზადი სამეცნიერ ო- ანალიტიკ ური ჟურნალი „ეკონომის ტი“, #4, 2024	D OI: <u>10.361</u> <u>72/EKON</u> <u>OMISTI.</u> <u>2024.XX.</u> <u>04.LAZA</u> <u>RASHVI</u> <u>LI</u>	10 გვ.	

26	მელაშვილი მ.	სახელმწიფო ბიუჯეტი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
27	მელაშვილი მ.	საქართველოში ენოტურიზმის განვითარების თეორიული ასპექტები და გზები	საერთაშორისო რეცენზირებადი სამეცნიერო-ანალიტიკური ჟურნალი „ეკონომისტი“, #4, 2024	DOI:10.36172/EKONOMISTI.2024.X.04.MELASHVILI.KVELADZE.KISTAURI	7 გვ.	
28	ნოზაძე ზ.	საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების გამოყენების დონე და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
29	პაპავა ვლადიმერ	Social and Economic Resilience in Conditions of Confrontational Globalization and Uncertainty	<i>Bulletin of the Georgian National Academy of Sciences,</i>	ISSN - 0132 – 1447	7 გვ. (pp. 174-180)	ბედიანაშვილი გივი

			Vol. 18, No. 3, < http://sciece.org.ge/bnas/vol-18-3.html >. ინდექსირებულია Scopus-ის მიერ			
30	პაპავა ვლადიმერ	მსოფლიო სავალუტო წესრიგი: სავალუტო გლობალიზაციიდან სავალუტო გეოპოლიტიკამდე	ეკონომისტი, # 4, < https://ekonomisti.tsu.ge/?cat=nomer&length=ge&adgi=981 >. ინდექსირებულია ERIH PLUS-ის მიერ	E ISSN 2346-8432 Print ISSN 1987-6890	8	
31	ჟორჯიკაშვილი ნ.	პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების გავლენა საქართველოს ეკონომიკაზე	ჟურნალი ეკონომისტი #1, 2024	DOI: 10.36172/EKONOMISTI, p ISSN 1987-6890, e ISSN 2346-8432	8	
32	ჟორჯიკაშვილი ნ.	საქართველოს რეგიონებში უმუშევრობისა და სიღარიბის დონე და არსებული ეკონომიკური საფრთხეები.	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII,	ISSN 1987-6904		

			ISSN 1987-			
33	ქავთარაძე თ.	სოფლის მეურნეობის განვითარების პრობლემები საქართველოში და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		დათუნაშვილი ლ.
34	ქველაძე ქ.	საქართველოს რეგიონებში ტურიზმის განვითარების ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემები;	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
35	ქისტაური ნ.	საერთაშორისო ტურიზმი საქართველოში და მის განვითარებასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
36	ცუცქირიძე მ.	საქართველოს რეგიონებში მცირე და საშუალო ბიზნესის	თსუ პ. გუგუ-შვილის სახელო-	ISSN 1987-6904		

		განვითარების დონე და არსებული ეკონომიკური საფრთხეები;	ბის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-			
37.	წერეთელი ზ.	თანამედროვე ტექნოლოგიები საქართველოს ფინანსურ სექტორში და მასთან დაკავშირებული საფრთხეები;	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
38	წერეთელი ზ.	საწარმოს ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემები და მათი დაძლევის გზები	<i>ეკონომისტი</i> , # 1, ინდექსირებულია ERIH PLUS-ის მიერ	E ISSN 2346-8432 Print ISSN 1987-6890	12	
39	ხუსლივაძე მ.	საქართველოს რეგიონების ეკოლოგიური საფრთხეები და მათი დაძლევის ძირითადი მიმართულებები	თსუ პ. გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	ISSN 1987-6904		
40	ჯავახიშვილი	საქართველოს	თსუ პ.	ISSN		

	რ.	საგარეო ვალი და ფინანსური უსაფრთხოების პრობლემები	გუგუ-შვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული, ტ. XVII, ISSN 1987-	1987-6904		
--	----	---	--	-----------	--	--

1. ნაშრომის მთავარი მიზანია განსაზღვროს საქართველოსთვის უმნიშვნელოვანესი პრობლემის, საქართველოს ინოვაციური განვითარების ძირითადი მიმართულებები. საზოგადოების პროგრესი განუყოფლად არის დაკავშირებული ინოვაციებთან. მან გამოიწვია უპრეცედენტო პროგრესი ადამიანური საქმიანობის ყველა სფეროში. შეიძლება ითქვას, რომ ეკონომიკური განვითარების პროცესი ეკონომიკური სისტემის ყველა ელემენტში ინოვაციების დანერგვის პროცესია. ამის თვალსაჩინო მაგალითია პოსტინდუსტრიული ცივილიზაციის პერიოდი - პოსტინდუსტრიული საზოგადოება, რომელიც ეფუძნება: ცოდნას, ინოვაციების ნაკადს, ტექნოლოგიების უწყვეტ გაუმჯობესებას, ინფორმაციის, ინსტიტუციების, ფიზიკური და ადამიანისეული კაპიტალს, წარმოების ორგანიზაციის ფორმებისა და მეთოდების და ა.შ. მუდმივ სრულყოფას, მეცნიერთა და ნოვატორთა ინტელექტუალური მუშაობას. დამოუკიდებლობის აღდგენის შემდეგ საქართველოს ეკონომიკური განვითარების გზაზე არაერთი შეცდომა დაუშვა, რომელთაგან ყველაზე მნიშვნელოვანი ის იყო, რომ მსოფლიოში, განსაკუთრებით განვითარებულ ქვეყნებში, ისტორიულად დაგროვილი გამოცდილება არ იქნა გათვალისწინებული. ეს არის ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების გზა. პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ქვეყანა, რომელიც ახერხებს ეკონომიკაში პროგრესული ხარისხობრივი ცვლილებების განხორციელებას, წარმატებას აღწევს. ნაშრომში განხილულია საქართველოში ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების დადებითი და უარყოფითი მხარეები და განსაზღვრულია საქართველოს ეკონომიკის ინოვაციური განვითარების ძირითადი სირთულეები: **ინოვაციური სისტემის ხუთრგოლიანი მოდელის ჩამოყალიბება – მეცნიერება-სახელმწიფო-ბიზნესი-სამოქალაქო საზოგადოება-გარემო; სამეცნიერო პოტენციალის გაძლიერება; განათლების სისტემის სრულყოფა; ინოვაციების იმპორტის გაძლიერება; საკუთარ კვლევებზე დაფუძნებული ინოვაციური სისტემის ფორმირება; ინოვაციურისისტემის ინფრასტრუქტურის სრულყოფა; საშუალო და მცირე ბიზნესის განვითარების დაჩქარება; დონორების მიერ პროექტების განხორციელების შემდგომი მხარდაჭერის მექანიზმების შექმნა; საქართველოს რეგიონების ეკონომიკის ინოვაციური განვითარება; სამეცნიერო-ტექნიკური პროდუქციის ბაზრის შექმნა.**
2. ნაშრომში გამოკვლეულია საქართველოს ფინანსური სისტემა და მისთვის დამახასიათებელი ფინანსური საფრთხეები. საქართველოში სუვერენიტეტის აღდგენის შემდეგ განხორციელდა დამოუკიდებელი ფინანსური სისტემის ჩასახვა და განვითარება. დღეისათვის საქართველოში ფუნქციონირებს საკმაოდ სრულყოფილი

ფინანსური სისტემა. იგი მოიცავს ფინანსურ ბაზრებს (ფულადი ბაზარი, სავალუტო ბაზარი, ფასიანი ქაღალდების ბაზარი), ფინანსურ შუამავლებს, ფინანსურ ინსტრუმენტებსა და ფინანსური მომსახურებით დაკავებულ ორგანიზაციებსა და ინსტიტუტებს (ბანკები, საკრედიტო კავშირები, სადაზღვევო კომპანიები, საპენსიო ფონდები, საინვესტიციო ბანკები და ა.შ.), რომელთა დახმარებითა და ხელშეწყობით შინამეურნეობები, კერძო კომპანიები და სამთავრობო დაწესებულებები ახდენენ მიღებული ფინანსური გადაწყვეტილებების თავისუფალ და ეფექტიან რეალიზებას. საქართველოს ფინანსური სისტემა ძირითადად არის არის **ბანკებზე ორიენტირებული ფინანსური სისტემა**, თუმცა ასევე ფუნქციონირებს ფასიანი ქაღალდების ბაზრიც. საქართველოში მოქმედი ერთადერთი ლიცენზირებული საფონდო ბირჟაა. – „საქართველოს საფონდო ბირჟა“ (სსბ), რომელიც დაფუძნდა 1999 წლის 12 იანვარს წამყვანი საბროკერო კომპანიების, კომერციული ბანკების, სადაზღვევო კომპანიებისა და საინვესტიციო ფონდების ინიციატივით.

2000 წლის 14 იანვარს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის სახელმწიფო მარეგულირებელმა ორგანომ განახორციელა სსბ-ის ლიცენზირება და იმავდროულად მიანიჭა მას საქართველოში პირველი თვითრეგულირებადი ორგანიზაციის სტატუსი. 2000 წლის 23 მარტიდან სსბ-ზე მიმდინარეობს რეგულარული საბირჟო ვაჭრობები. 2000 წლის 15 სექტემბერიდან არის ევრაზიის საფონდო ბირჟების ფედერაციის (FEAS) ნამდვილი წევრი. საქართველოში ფინანსური ბაზარი ჯერ კიდევ განვითარების სტადიაშია. ბიზნესისთვის ფინანსური რესურსის მოზიდვის ძირითად წყაროს კომერციული ბანკებიდან აღებული სესხი წარმოადგენს, ხოლო სააქციო კაპიტალით დაფინანსების წყარო შედარებით გამოუყენებელია.

საქართველოს ფინანსურ სისტემაში არსებული საფრთხეები შეიძლება დაიყოს: გლობალურ, საბაზრო, საკრედიტო, საინვესტიციო, ლიკვიდობის, საოპერაციო და იურიდიულ საფრთხეებად. თანამედროვე ეტაპზე ფინანსური საფრთხეები შეიძლება წარმოიშვას გლობალური ფაქტორებით (პანდემიები, ომები და სხვ.) გამოწვეული ქვეყნის ეკონომიკის ტურბულენტობის გამო.

3. ნაშრომში გამოკვლრულია მონეტარული სისტემა და პოლიტიკა. "საქართველოს ეროვნული ბანკის შესახებ" ორგანული კანონის მიხედვით ქვეყნის მონეტარულ პოლიტიკას ეროვნული ბანკის წარმართავს. მისი მთავარი მანდატი ფასების სტაბილურობის უზრუნველყოფაა. ამ მიზნის მისაღწევად იგი კონსტიტუციით მინიჭებული უფლების საფუძველზე თავის საქმიანობაში დამოუკიდებელია და უფლებამოსილია მონეტარული პოლიტიკა დამოუკიდებლად წარმართოს. ინფლაციის დაბალ და ზომიერ დონეზე შენარჩუნება გულისხმობს. განვითარების არსებულ ეტაპზე საქართველოს ეკონომიკისათვის ინფლაციის ოპტიმალური, 3%-იანი დონე, შეინარჩუნოს. მონეტარული პოლიტიკის განხორციელება **ინფლაციის თარგეთირების** რეჟიმს ეყრდნობა, რის პირობებში, მონეტარული პოლიტიკის მთავარი ინსტრუმენტი **მონეტარული პოლიტიკის (რეფინანსირების) განაკვეთია**. ასევე ეროვნული ბანკი უფლებამოსილია აწარმოოს ოპერაციები ღია ბაზარზე სახელმწიფო ფასიანი ქაღალდებით, რისთვისაც ფლობს, ინახავს და მართავს **ოფიციალურ საერთაშორისო რეზერვებს**.

მონეტარული პოლიტიკის განხორციელებისას წარმოიქმნება მთელი რიგი მაკროეკონომიკური საფრთხეები, რომელთაგან მთავარია: სავალუტო, საპროცენტო და ინფლაციური საფრთხეები. ხშირად ეს საფრთხეები ურთიერთდაკავშირებული და ურთიერთდამოკიდებულია.

4. ნაშრომის მთავარი მიზანია გადმოვცეთ ეკონომიკურ ლიტერატურაში პრაქტიკულად შეუსწავლელი მნიშვნელოვანი მოვლენის, "ეკონომიკური რეგრესის", არსი, მისი წარმოშობის მიზეზები და წყაროები, განვსაზღვროთ მთავრობის, როგორც

ეკონომიკის “მესაჭის” ფუნქციები და საქართველოს ეკონომიკაში ეკონომიკური რეგრესის გამოვლინების მიზეზები. ამ მიზნის მისაღწევად შემოტანილია “კონსოლიდირებული ეკონომიკის” ცნება და გახსნილია მისი არსი. ეკონომიკურ რეგრესს, ისე როგორც ეკონომიკურ განვითარებას, ჩვენ ვუკავშირებთ თვისებრივ ცვლილებებს ეკონომიკაში. ეკონომიკური განვითარება არის ეკონომიკის ახალ, თვისებრივად უფრო სრულყოფილ მდგომარეობაში გადასვლა, ხოლო ეკონომიკური რეგრესი ეკონომიკის ახალ, თვისებრივად გაუარესებულ მდგომარეობაში გადასვლა. კონსოლიდირებული ეკონომიკა ისეთი ეკონომიკაა, რომელზეც მოქმედ ფაქტორთა ერთობლიობა ხელს უწყობს ეკონომიკური სისტემის ელემენტთა და მათ შორის ურთიერთდამოკიდებულების სრულყოფას ანუ ეკონომიკის თვისებრივად ახალ, უფრო სრულყოფილ მდგომარეობაში გადასვლას. როდესაც სხვადასხვა ფაქტორის გავლენით ირღვევა ეკონომიკის კონსოლიდაციის ხარისხი, მაშინ ადგილი აქვს ეკონომიკურ რეგრესს. ეკონომიკური რეგრესის წარმოშობა არ ნიშნავს არც ეკონომიკურ დაქვეითებას და, მითუმეტეს, არც ეკონომიკურ კრიზისს. თუ ეკონომიკური რეგრესი აღმოფხვრება, ეკონომიკური რყევები თავიდან იქნება ამორებული. ეკონომიკური რეგრესის აღმოფხვრის პროცესში გადამწყვეტი მნიშვნელობა აქვს მთავრობის მიერ განხორციელებულ შესაბამის ღონისძიებებს. ეკონომიკური რეგრესის თავიდან აცილებისას ან მისი აღმოფხვრისათვის მთავრობამ უნდა შეასრულოს ეკონომიკის „მესაჭის“ ფუნქცია. არსებობს საქართველოს ეკონომიკაში რეგრესის წარმოშობის როგორც ობიექტური, ისე სუბიექტური მიზეზები. ნაშრომში დეტალურადაა საუბარი მათ შესახებ.

5. გლობალურ გარემოში, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები საქართველოსთვის აუცილებელი პირობაა მდგრადი ეკონომიკური ზრდის აღდგენისა და შენარჩუნებისთვის, შესაბამისად, ხალხის ცხოვრების გასაუმჯობესებლად და ეკონომიკური უსაფრთხოების გაზრდისთვის.

ძველი სოციალურ-ეკონომიკური ურთიერთობების გადახედვა განვითარების ახალ საფეხურზე უზიდავს საგარეო ეკონომიკური ურთიერთობების განმტკიცებისა და მთლიანობაში ეკონომიკური უსაფრთხოების საკითხებს, რაც გვაიძულებს უფრო მკაფიოდ განვსაზღვროთ სახელმწიფოს როლი მიმდინარე პროცესებში.

ამ თემის გათვალისწინებით, მთავარი ის არის, რომ ეროვნული უსაფრთხოების ეფექტური ფუნქციონირება არის აქტუალური საკითხი მრავალი სახელმწიფოსთვის და ეს არის სახელმწიფოს სუვერენული დამოუკიდებლობის საკითხი, როგორც შიდა, ასევე გარე. ფინანსური საფრთხეების გავლენის ქვეშ მყოფი ქვეყნის ეკონომიკის უსაფრთხოება ასევე აისახება საზოგადოების სტაბილურ ფუნქციონირებასა და ეფექტურობაზე. ეს გულისხმობს ამ თემის აქტუალურობას. ფინანსური უსაფრთხოება თანამედროვე პირობებში მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს ქვეყნის ეკონომიკურ უსაფრთხოებაში.

6. მსოფლიო განვითარების პოსტინდუსტრიულ ფაზაზე გადასვლას თან ახლავს გლობალური პრობლემების გამწვავება, რომელთა გადაწყვეტა „მწვანე ეკონომიკის“ ფარგლებშია შესაძლებელი. „მწვანე ეკონომიკა“ ეფუძნება ეკოლოგიური მდგრადობის საფუძველზე მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებისა და ეკონომიკური ზრდის იდეას. დღემდე შემუშავებული „მწვანე ეკონომიკის“ მრავალი ინდიკატორი ასახავდა ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი და სოციალური განვითარების შედეგების ყოვლისმომცველი შეფასების სხვადასხვა მეთოდებს. ამგვარი შეფასებისადმი ერთიანი მიდგომების არარსებობის გამო, მსოფლიო და ეროვნული ეკონომიკის განვითარებას, ხშირად ადარებენ მათი რესურსების მოხმარების ინტენსივობის დინამიკას, პროდუქციის „სასიცოცხლო ციკლის“ გათვალისწინებით, რაც შესაძლებელს ხდის უფრო ობიექტურად განაწილდეს გარემოსდაცვითი ზიან-

ნის გამო ქვეყნების პასუხისმგებლობა. საქართველოში „მწვანე ეკონომიკის“ გარემოსდაცვითი მართვის პრაქტიკაში მნიშვნელოვანია საზღვარგარეთის გამოცდილების გამოყენება. დღეისათვის, ეროვნული გარემოსდაცვითი მართვის სტრატეგიების საფუძველს ხშირად წარმოადგენს ეფექტიან, დაბალნახშირბადის ეკონომიკაზე გადასვლა, რომელიც არ მოიცავს „მწვანე ეკონომიკაზე“ გადასვლის ყველა ასპექტს, მაგრამ ხელს უწყობს ახალი შესაძლებლობების პრაქტიკულ განხორციელებას.

7. ფინანსებზე ხელმისაწვდომობა ეკონომიკური განვითარების კრიტიკული მამოძრავებელი ძალაა როგორც მაკრო, ისე მიკრო დონეზე. ფიზიკური პირებისთვის და მცირე ბიზნესისთვის, ფინანსებზე შეზღუდული ხელმისაწვდომობა წარმოადგენს მნიშვნელოვან მიკროეკონომიკურ საფრთხეს, რომელიც აფერხებს ზრდას, ინოვაციებს და სიღარიბის დაძლევას. ეს ნაშრომი იკვლევს მიკროეკონომიკურ გამოწვევებს, რომლებიც დაკავშირებულია ფინანსებზე შეზღუდულ ხელმისაწვდომობასთან და დეტალურად შეისწავლის მათ ნეგატიურ გავლენას ეკონომიკურ აგენტებზე. საქართველოში მოსახლეობის მნიშვნელოვანი ნაწილი, განსაკუთრებით სოფლად მცხოვრები, ფინანსური სერვისების წვდომის ბარიერებს აწყდება. ეს ბარიერები მოიცავს არაადეკვატურ ფინანსურ ინფრასტრუქტურას, დაბალ ფინანსურ წიგნიერებას და მარეგულირებელ დაბრკოლებებს, რაც ზღუდავს ხელმისაწვდომობას კრედიტებზე, დანაზოგებზე და სადაზღვევო პროდუქტებზე. კვლევის შედეგების ანალიზის საფუძველზე ნაშრომში დასახულია ამ საფრთხეების და მათი ნეგატიური გავლენის აღმოფხვრვის გზები, კერძოდ: ფინანსური ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესება (განსაკუთრებით სოფლად), ციფრული ფინანსური სერვისების განვითარების ხელშეწყობა, ფინანსური წიგნიერების გაღრმავება, მარეგულირებელი რეფორმების ატარება, ფინტექ-ის (Fintech) გადაწყვეტილებების ხელშეწყობა და მიკროსაფინანსო ინსტიტუტების გაფართოება. ეს ღონისძიებები მიზნად ისახავს ფინანსური ჩართულობის გაძლიერებას, სიღარიბის შემცირებას და ეკონომიკური ზრდის სტიმულირებას.
8. წინამდებარე ნაშრომში შესწავლილია საქართველოში მიგრაციას და შინ დარჩენილი ოჯახის წევრების შრომის ბაზარზე მოქმედებას შორის ურთიერთკავშირი. ქართული ოჯახების კვლევის საფუძველზე ჩვენ შევისწავლეთ მიგრანტების გამგზავნი ოჯახის წევრების არააქტიურობის ალტერნატიული განმარტებები. კერძოდ, შესწავლილია სამი ეფექტი: სტიმულის არარსებობა, რაც გამოწვეულია ფულადი გზავნილების სახით მიღებული დამატებითი არაშრომითი შემოსავლით; ჩანაცვლება, რაც შრომის ბაზარზე მონაწილეობის ნაცვლად საოჯახო საქმეების შესრულებას გულისხმობს და განათლების მიღება, რა შემთხვევაშიც შრომის ბაზარზე არააქტიურობა უმაღლესი განათლების მიღების პროცესით აიხსნება. მრავალგანზომილებიანი პრობიტი მოდელის გამოყენებით დავადგინეთ, რომ მიგრაციის შედეგების შესახებ შრომის ბაზარზე მიღებული შეხედულება იმის შესახებ, რომ მიგრაციას გააჩნია სტიმულის არარსებობის ეფექტი შინ დარჩენილი ოჯახის წევრების შრომის ბაზარზე მონაწილეობაზე, რადგან მათ დამატებითი შემოსავლით უზრუნველყოფს, საქართველოს შემთხვევაში არ დადასტურდა. წინამდებარე კვლევის შედეგების მიხედვით, საქართველოში მიგრაცია იწვევს შინ დარჩენილი ოჯახის წევრების არააქტიურობას ძირითადად შრომის ჩანაცვლების ან განათლების მიღების ეფექტის მეშვეობით.

9. R&D¹-სა და ინოვაციებში ინვესტიციებს აქვს ფუნდამენტური მნიშვნელობა გრძელვადიანი ეკონომიკური ზრდისთვის სხვადასხვა ქვეყნის მიხედვით. ამ კვლევაში ჩვენ შევისწავლეთ ინოვაციებში განსახორციელებელი ინვესტიციების პრობლემა და მათი მოზიდვის გზები საქართველოში. წინამდებარე ნაშრომში მოცემულია მთავრობის განკარგულებაში არსებული საჯარო პოლიტიკის სხვადასხვა ინსტრუმენტის მიმოხილვა, რომელიც შეიძლება გამოყენებულ იქნას კერძო ბიზნესში R&D-სა და ინოვაციური საქმიანობის სტიმულირებისთვის. საქართველოში R&D-ში ინვესტიციებთან დაკავშირებით არსებული ვითარების მიმოხილვამ აჩვენა, რომ ბოლო წლებში ქვეყანამ მნიშვნელოვანი პროგრესი განიცადა R&D-სა და ინოვაციების განვითარებაში, ახალი ფინანსური ინსტრუმენტებისა და საჯარო პოლიტიკის ვარიანტების დანერგვით ქვეყანაში ინოვაციური საქმიანობის სტიმულირების მიზნით. ამ ღონისძიებებმა ქვეყნის ინოვაციებისა და კონკურენტუნარიანობის რეიტინგების არსებითი გაუმჯობესება გამოიწვია. რეკურსიული CDM მოდელისა და მსოფლიო ბანკის მიერ საწარმოების გამოკვლევების შედეგად მოპოვებულ მრავალმხრივ მონაცემთა ბაზის გამოყენებით, ჩვენ შევისწავლეთ R&D-სა და ინოვაციებში ინვესტიციების დეტერმინანტები და შედეგები საქართველოში. ჩვენ აღმოვაჩინეთ, რომ ფინანსების ხელმისაწვდომობა მნიშვნელოვანი პრედიქტორია კომპანიის გადაწყვეტილების მიღებაში R&D-ში ინვესტიციის ჩადებისთვის. ასევე, კვლევამ დაადასტურა შუმპეტერიანული ჰიპოთეზა, რომ მცირე და საშუალო ბიზნესის წარმომადგენლებთან შედარებით მსხვილ ფირმებს, როგორც წესი, უფრო მეტი უპირატესობა გააჩნიათ ინოვაციური საქმიანობისთვის საჭირო რესურსების მოპოვებაში. კვლევაში ასევე ნაჩვენებია მენეჯერული საქმიანობის მნიშვნელობა, როგორცაა უცხოური ტექნოლოგიების გამოყენება, პერსონალის ტრენინგი და ბიზნეს სტრატეგიის შემუშავება. ამასთან ერთად, ჩვენი კვლევით დადასტურდა წინა ემპირიული კვლევების შედეგები, რომ R&D-ში ინვესტიციები ინოვაციების დანერგვის გადამწყვეტი წინაპირობაა და რომ ინოვაცია, თავის მხრივ, არსებითად ზრდის მწარმოებლურობის შედეგია. ჩვენი კვლევის შედეგები ასევე ხაზს უსვამს ინფორმაციული და საკომუნიკაციო ტექნოლოგიების (ICT-ისა) და პირდაპირ საექსპორტო საქმიანობის როლს ინოვაციების სტიმულირების მიზნით. კვლევის შედეგების საფუძველზე შემუშავდა რეკომენდაციები R&D-სა და ინოვაციებში ინვესტიციების სტიმულირების მიმართულებით.
10. მშენებლობის განვითარების პრობლემები. სტატისტიკური მასალის საფუძველზე გაანალიზებულია საქართველოს რეგიონებში მშენებლობის არსებული მდგომარეობა და ინფრასტრუქტურული მშენებლობის განვითარების პერსპექტივები. გაანალიზებულია მოსალოდნელი ეკონომიკური საფრთხეები მშენებლობის სფეროში.
11. ნაშრომში მოცემულია ინოვაციების სახეების კლასიფიკაცია, განხილულია თანამედროვე ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების მექანიზმები, სისტემატიზებულია ინოვაციების დამუშავების ხერხები და ინოვაციების გავრცელების კოორდინაციის საერთოსახელმწიფოებრივი და რეგიონული ინსტრუმენტები, გამოვლენილია ინოვაციების განხორციელების ძირითადი მიმართულებები თანამედროვე პერიოდში. შემდეგ გამოვლენილია ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების კოორდინაციის მდგომარეობა საქართველოს ინოვაციების და ტექნოლოგიების სააგენტოს მიერ, ასევე, საქართველოს რეგიონებში საბაზისო ინოვაციური ტექნოლოგიების გავრცელების მდგომარეობა ზოგიერთი სირთულის გამოვლენით და მათი გადალახვის გზების დასახვით. სისტემატიზებულია საქართველოში ინოვაციური ეკონომიკის

¹ R&D – Research & Development (სკსსს - სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოები).

ფორმირების რეგიონული კომპონენტები და გამოვლენილია მათი გამოყენების მდგომარეობა რეგიონებში. უკანასკნელ დანაყოფში განხილულია არსებული ეკონომიკური სირთულეები ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირებისას და გამოვლენილია მათი გადალახვის ზოგიერთი გზა.

12. ნაშრომში განხილულია ფირმის ფინანსური უსაფრთხოების, როგორც მისი ეკონომიკური უსაფრთხოების შემადგენელი ნაწილის, არსი, მისი მნიშვნელობა ფირმის საქმიანობაში, მათ შორის ფირმის სტრატეგიის შემუშავებასა და რეალიზაციაში. აღწერილია ფირმის ფინანსურ უსაფრთხოებასთან დაკავშირებული საფრთხეები და რისკები. მოყვანილია ფირმის ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შეფასების კრიტერიუმები, ინდიკატორები და მეთოდები. განსაზღვრულია ფირმის ფინანსური მდგომარეობის გაუმჯობესების გზები მისი ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფისა და გაძლიერების (მათ შორის შესაბამისი რისკების შემცირებისა და საფრთხეების განეიტრალების) კრილში.
13. ლურჯი ეკონომიკა ეხება ყველა ეკონომიკურ საქმიანობას, რომელიც დაკავშირებულია ოკეანეებთან, ზღვებსა და სანაპიროებთან. წყალი ფაქტობრივად „თხევადი ოქროა“ - ყველაზე მნიშვნელოვანი რესურსი დედამიწაზე, რომლის გარეშეც ადამიანები ვერც იცხოვრებენ და ვერც მრავალი სახის ბიზნესს განავითარებენ. ბოლო 40 წლის განმავლობაში გლობალური წყლის მოხმარება ყოველწლიურად 1%-ით გაიზარდა და გაგრძელდება 2050 წლამდე. თუმცა, ზოგიერთი დაბალი და საშუალო შემოსავლის მქონე ქვეყნების მოსახლეობა უკვე განიცდის წყლის დეფიციტს და წლების განმავლობაში მისი ზრდაა მოსალოდნელი. ნობელის პრემიის ლაურეატებმა ეკონომიკაში პოლ მილგრომმა და ელინორ ოსტრომმა გაანალიზეს და შემოგვთავაზეს წყლის რესურსების შეფასების და ოპტიმალურად განაწილების მექანიზმები, ასევე მათი გამოყენების ეფექტური ვარიანტები. ამ თეორიულ კვლევებს შეუძლია მნიშვნელოვანი პრაქტიკული სარგებელი მოუტანოს საქართველოს, რადგან წყალი ჰაერის შემდეგ ადამიანის სიცოცხლის პირველი მოთხოვნილებაა და სწორედ ამიტომ ითვლება უნიკალურ მინერალად, რომლის რაოდენობითაც საქართველო ერთ-ერთი უმდიდრესი ქვეყანაა.
14. ფინანსური კრიზისები წარმოადგენს მნიშვნელოვან შოკს ეკონომიკური სისტემებისთვის, რაც ძლიერ გავლენას ახდენს მთლიანად ფინანსურ სისტემაზე, შრომის ბაზარზე, მოსახლეობის ცხოვრების დონეზე, სოციალურ სტაბილურობაზე და, ბოლოს, საერთაშორისო ურთიერთობებზე. გამოცდილებამ აჩვენა, რომ გლობალიზაციისა და ფინანსური ინტეგრაციის პირობებში ასეთი კრიზისები შეიძლება გადაიზარდოს გლობალურ კატასტროფებად, რომლებიც მრავალ ქვეყნის ეკონომიკას აზარალებს. თავის მხრივ, ეკონომიკური უსაფრთხოება უზრუნველყოფს ეკონომიკის ადაპტირებას შიდა და გარე საფრთხეებთან, უზრუნველყოფს სტაბილურ ზრდას და სისტემური რისკების პრევენციას. ყურადღება სამ მთავარ საკითხზე – ფინანსური კრიზისების მიზეზები, შედეგები და მათი გადაჭრის შესაძლო ღონისძიებები – ერთგვარად ან სხვა ფორმით თითქმის ყველა ნობელის პრემიის ლაურეატს აქვს გამახვილებული ეკონომიკის სფეროში, დაწყებული კლასიკოსებით, როგორცაა მილტონ ფრიდმანი (Milton Friedman) და ჯონ მ. კეინსი (John Maynard Keynes), და დამთავრებული თანამედროვე, ფართოდ ცნობილ კრიტიკოსებით, როგორცაა თანამედროვე ეკონომიკური მოწყობის კრიტიკოსი ჯოზეფ სტიგლიცი ან "რაოდენობრივი შერბილების" თეორიის ავტორი ბენ ბერნანკე, რომლებიც პოპულარულები არიან არა მხოლოდ პროფესიონალთა წრეებში, არამედ სოციალურ ქსელებშიც. ნობელის პრემიის ზოგიერთ ლაურეატისთვის (რობერტ შილერი, პოლ კრუგმანი, მერტონ მილერი, დენიელ კანემანი, ელინორ ოსტრომი, კრისტოფერ სიმსი, რობერტ მანდელა, თომას სარჯენტი,

მოკამედ იუნუსი, დაგლას ნორთი) ეს მიმართულება მათი კვლევების საკვანძო ნაწილად იქცა. მოცემულ ნაშრომში გაკეთებულია მცდელობა, გააერთიანდეს ნობელის პრემიის ლაურეატების მიერ შემოთავაზებული ძირითადი მიდგომები და დასკვნები, ასევე შეფასდეს მათი წვლილი ფინანსური სტაბილურობის თეორიების განვითარებაში. გამოკვლეულ ასპექტებს შორისაა ფინანსური კრიზისების გავლენა მაკროეკონომიკურ სტაბილურობაზე, ფინანსურ ინსტიტუტებზე, სახელმწიფო პოლიტიკასა და საზოგადოების სოციალურ სტრუქტურაზე.

15. ნაშრომში სისტემატიზებულია ევროკავშირის წევრი ქვეყნების ღონისძიებების შემუშავებისა და განხორციელების გამოცდილება ეკონომიკური უსაფრთხოების სფეროში და გაანალიზებულია საქართველოში მისი გამოყენების შესაძლებლობები. ევროკავშირის ქვეყნების გამოცდილებამ აჩვენა, რომ ერის ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფა გადამწყვეტ გავლენას ახდენს გლობალურ სამყაროში მკაფიო ადგილის უზრუნველყოფაზე, რომელიც ითვალისწინებს ერის ეროვნულ სტრატეგიულ ღირებულებას და პოტენციალს. განხილულია ევროკავშირის ქვეყნებში (გერმანიაში, საფრანგეთში, იტალიაში, ესპანეთში, ყოფილი სოციალისტური ბანაკის ქვეყნები, მცირე ქვეყნების დასავლეთ ევროპაში და ა.შ.) ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად ყველაზე გავრცელებული გზები. ხაზგასმულია, რომ მსოფლიო წესრიგი განიცდის მნიშვნელოვან ცვლილებებს, რაც ხასიათდება ეკონომიკური არასტაბილურობით, ინფლაციით და მიწოდების ჯაჭვების შეფერხებით (მაგალითად, დასავლეთის სანქციებმა რუსეთის წინააღმდეგ - და უკრაინის მარცვლეულის ექსპორტის შეფერხებამ შავი ზღვის გავლით - გამოიწვია ფასების მკვეთრი ზრდა ენერგომატარებლებზე და სურსათზე). საჭირო გახდა სწრაფი ტექნოლოგიური პროგრესის გათვალისწინება, რამაც შექმნა უსაფრთხოების ახალი რისკები (როგორცაა სწრაფი შეიარაღება და კიბერ საფრთხეები), ასევე ბუნებრივი რისკები, როგორცაა პანდემია და კლიმატის ცვლილება. ეს ყველაფერი მოითხოვს არა მხოლოდ ცალკეული ქვეყნების ეკონომიკური უსაფრთხოების ახალ პროგრამას, არამედ ახალი კომპლექსური ეკონომიკური უსაფრთხოების პროგრამას.
16. ნაშრომში გაანალიზებულია თუ როგორ უკავშირდება ქვეყნის ბუნებრივი რესურსები მის წინსვლას და განვითარებას. შესაბამისად, ამ ქვეყნის შედარებით უპირატესობას სხვა ქვეყნებთან მიმართებით. აღნიშნულია, რომ მინერალური რესურსებით მიღებული ენერჯია ჯერ კიდევ დომინანტია მსოფლიოს უმრავლეს ქვეყანაში. მიმოხილულია თუ როგორ იზრდება მინერალურ რესურსებზე მოთხოვნა გლობალური მოსახლეობის გაფართოებასთან ერთად, განსაკუთრებით თანამედროვე ტექნოლოგიების პირობებში. განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული ჩვენის ქვეყნის ცალკეული რეგიონის მრავალფეროვანი და უნიკალური მინერალური რესურსების თაობაზე, რომელიც განსაზღვრავს ქვეყნის მეურნეობის ძირითადი დარგების განვითარებას. გამოკვეთილია მთელი რიგი გამოწვევები და საფრთხეები, რაც თან ახლავს ცალკეული დარგების განვითარებას ჩვენს ქვეყანაში. მითითებულია, რომ მინერალური რესურსების სოციალურად, ეკოლოგიურად და ეკონომიკურად მდგრადი მართვა არის ჩვენი ქვეყნის უსაფრთხო განვითარების საფუძველი, რაც უფრო აქტუალურად იქცევა უფრო მეტი ყურადღების დათმობას არა მხოლოდ ჩვენი ქვეყნის, ასევე საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ორგანიზაციების ჯგუფების მხრიდან.
17. ნაშრომში განხილულია მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაციასთან დაკავშირებული საკითხები. გლობალური მსოფლიო ძალიან დიდი სახიფათო გამოწვევების წინაშე დგას. მიმდინარეობს გავლენის სფეროების ხელახალი გადანაწილების პროცესი.

განალიზებულია ამ ახალი გეოპოლიტიკური ვითარების ფონზე მიწის, როგორც უნიკალური ბუნებრივი რესურსის არსი და მნიშვნელობა, ცივილიზაციის არსებობის შენარჩუნებისათვის. ასევე მიწის რესურსებზე მოქმედი საფრთხეები, როგორცაა: ეროზია, დეგრადაცია, გლობალური დათბობა და ა.შ. გაშუქებულია ის პრევენციული ზომები, რომელიც თავიდან აგვაცილებს მიწის რესურსებთან დაკავშირებულ საფრთხეებს. შესწავლილია ის პოტენციალი რომელიც გააჩნია საქართველოს აგრარული სფეროს განვითარებისა და აღორძინებისათვის, რაც ჩვენისთანა პატარა ქვეყნისთვის სტრატეგიული მნიშვნელობის მატარებელია. დახასიათებულია უცხოეთის გამოცდილება აგრარულ სფეროში.

18. მიწა უნიკალური ბუნებრივი რესურსია. ნაშრომში განხილულია საქართველოს ნიადაგის ტიპები და სტრუქტურა, საქართველოს რეგიონებში მიწის რესურსების გამოყენების დონე. გაშუქებულია ის თავისებურებები რომელიც თითოეული რეგიონს გააჩნია აგრარულ სფეროში. განალიზებულია მიწის რესურსებზე მოქმედი საფრთხეები და ეროზიის საწინააღმდეგო პრევენციული ზომების გატარების აუცილებლობის რათა თავიდან ავიცილოთ ნიადაგის გამოფიტვა და დეგრადაცია დახასიათებულია ის პოტენციალი რომელიც გააჩნია ქვეყანას აგრარულ სფეროში, რათა შეამციროს სასოფლო-სამეურნეო პროდუქტებზე იმპორტდამოკიდებულება, განსაკუთრებით ხორბალზე რომელიც სტრატეგიული მნიშვნელობის მატარებელი მარცვლეული კულტურაა. მითითებულია ახალი კვალიფიციური კადრების მომზადების აუცილებლობა, რომლის სიმცირესაც განიცდის აგრარული სექტორი.

19. დღეს მსოფლიოში არსებული რეალობა ახალი გამოწვევების წინაშე აყენებს ქვეყნებს. ისინი ეძებენ განვითარების გზებს, რომელიც სრულად შეესაბამება ციფრულ ეპოქას და განმსაზღვრელი იქნება ქვეყნის ადგილისა და როლისათვის მსოფლიო ეკონომიკურ სისტემაში. განვითარების ერთ-ერთ მნიშვნელოვან მიმართულებად კი განიხილება ინოვაციურ, ტექნოლოგიურ ცვლილებებზე დაფუძნებული ეკონომიკის ფორმირება, ტექნოლოგიებისა, რომლებიც წარმოადგენენ ციფრული ტრანსფორმაციის საფუძველს.

ნაშრომში გადმოცემულია მსჯელობა ციფრული ტრანსფორმაციის არსისა და მისი გამომხატველი ინოვაციური აქტიურობის როგორც მაკრო, ასევე მიკროდეტერმინანტების შესახებ. საქართველოში ამ მიმართულებით ხორციელდება საერთაშორისო პროგრამები, რომელთა მიზანია ქვეყანაში ამ მიმართულებით აქტივობების ხელშეწყობა. მიმოხილულია საქართველოში ციფრული ტრანსფორმაციის საერთაშორისო პროგრამები. ევროკავშირის მიერ ინიცირებული „EU4Digital: ციფრული ეკონომიკის და საზოგადოების მხარდაჭერა აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებში“ მხარს უჭერს ციფრული ეკონომიკის და საზოგადოების ძირითად სფეროებს ევროკავშირის ნორმების და პრაქტიკის შესაბამისად. ინიციატივის EU4Digital ფარგლებში ფინანსდება **ოთხი პროექტი** – EU4Digital Facility, EU4Digital Broadband, EU4Digital Cyber და EaPConnect. ნაშრომში გადმოცემულია აგრეთვე USAID -ის, OECD-ს ბიზნესის განვითარებისა და გაციფრულების ხელშეწყობის პროგრამები საქართველოში. ყურადღება ეთმობა აგრეთვე პროგრამების განხორციელებასთან დაკავშირებული ფინანსური ფაქტორებს ანალიზს.

კვლევაში განალიზებულია საქართველოში ტექნოლოგიური ცვლილებების ამსახველი სტატისტიკური მონაცემები საწარმოთა დონეზე. ანალიზი ეფუძნება საწარმოთა კვლევის შედეგებს ციფრული ტექნოლოგიების გამოყენების შესახებ და მოიცავს როგორც ტექნოლოგიების გავრცელების, ასევე ხელისშემშლელი ფაქტორების ანალიზს.

20. კლიმატის ცვლილება უდიდეს გავლენას ახდენს დედამიწის აწმყოსა და მომავალზე, გლობალურ ეკონომიკაზე, მაკროეკონომიკურ გარემოზე, ბიზნესზე,

საზოგადოებებსა და ინდივიდებზე. ათწლეულზე მეტია კლიმატის ცვლილება მუდმივად სახელდება გლობალურ საფრთხეთა მთავარ ხუთეულში. იქიდან გამომდინარე რომ კლიმატის ცვლილების პირდაპირი ზეგავლენა ადამიანსა და ეკოსისტემაზე, გავლენას ახდენს ეკონომიკურ ზრდაზე, დასაქმებაზე, სამუშაო პირობებზე, უსაფრთხოების სტანდარტებზე, ზემოქმედებს ჯანმრთელობასა და საარსებო წყაროებზე და შესაბამისად, მოითხოვს სათანადო მიდგომასა და ყურადღებას, უაღრესად მნიშვნელოვანია კლიმატის ცვლილების შემარბილებელი და ადაპტაციის ღონისძიებების გატარება.

ნაშრომში კლიმატის ცვლილების თეორიულ და ემპირიულ ასპექტებთან ერთად გადმოცემულია საქართველოში საწარმოებში ეკოლოგიური ღირებულებათა ჯაჭვისა და ეკოლოგიური ინოვაციების გავრცელების თვალსაზრისით არსებული მდგომარეობის შეფასება. ამისათვის ანალიზირებულია საქართველოში მოქმედ საწარმოთა კვლევის შედეგები. არსებული მონაცემების ანალიზის საფუძველზე კი მიღებულია შესაბამისი დასკვნები.

21. საგადასახადო სისტემა მეტად მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ქვეყნის ეკონომიკური განვითარების სტაბილურობის უზრუნველყოფაში. მას ორი ძირითადი ფუნქცია გააჩნია, რაც გამოიხატება ფისკალური პოლიტიკის სრულყოფასა და მისი მასტიმულირებელი როლის გაძლიერებაში. ფისკალური ფუნქციის შესრულება, ეს ფინანსური საფრთხეების თავიდან აცილების ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორიცაა. ამისთვის ყველაზე მკაცრი გზა საგადასახადო ადმინისტრირების გაძლიერებაა, მაგრამ მას მოკლევადიანი ეფექტი ექნება ყოველთვის. ამიტომ მთავარია მასტიმულირებელი ბერკეტების გამოყენებისთვის უპირატესობის მინიჭება გრძელვადიან პერსპექტივაში, რითაც ფინანსური საფრთხეების რისკი საგრძნობლად დაიწვეს.

საქართველოში მოქმედი საგადასახადო სისტემა დაფუძნებული მის საგადასახადო შეღავათებზე, ნაკლებად უზრუნველყოფს მასტიმულირებელი ფუნქციის განხორციელებას და სამართლიანობის პრინციპის მუხრუჭადაც გვევლინება. ამასთან, ადმინისტრირების არსებული წესები, ერთის მხრივ, უზრუნველყოფს ბიუჯეტის გარანტირებულ შემოსავლებს, თუმცა, მეორეს მხრივ, ხელს უშლის ბიზნესის განვითარებას, რაც ბიუჯეტის შევსების ხელისშემშლელ ფაქტორად შეიძლება იქცეს.

საქართველოს საგადასახადო ადმინისტრირების სისტემა რეალურად უნდა იყოს ეკონომიკურ მდგომარეობაზე მორგებული. მარტო მკაცრ სანქციებზე დაყრდნობამ კიდევ შეიძლება გაზარდოს ფინანსური საფრთხეები. კვლევით თემაში ყურადღებითაა შესწავლილი მისი ლიბერალიზაციის ფართოდ გამოყენების პრინციპები. ასეთ პირობებში აუცილებელია სამართლიანობის დაცვა, რის საუძველსაც იძლევა სანქციის განაკვეთების უნივერსალურობა ყველა დონის გადახდებულებისათვის. ამდენად, საგადასახადო ადმინისტრირების სრულყოფა კვლავ რჩება აქტუალურ პრობლემად ფინანსური საფრთხეების თავიდან აცილების კუთხით. ყოველივე ამისი შედეგი ეკონომიკური საქმიანობის სიცოცხლისუნარიანობის შენარჩუნებაზე გადის, რაც ბიუჯეტის შემოსავლების ფორმირებას ხელს უწყობს. კვლევით ნაშრომში მთავარი აქცენტი გადატანილია საგადასახადო სისტემის ოპტიმიზაციის გზების კვლევაზე, რაც საბოლოოდ უზრუნველყოფს ეკონომიკის უფრო სწრაფი ტემპით განვითარების შესაძლებლობას. ეს კი, ბიუჯეტში გადასახადების მაქსიმალურად მობილიზების რეალური საშუალებაა.

22. გლობალიზაციის ეპოქა მოითხოვს სუვერენული სახელმწიფოს მიერ სწორი და გააზრებული ეკონომიკური პოლიტიკის გატარებას. ამისთვის უპირველესი მნიშვნელობა ენიჭება ეკონომიკური უსაფრთხოების სტაბილური სისტემის ჩამოყალიბებას. ეს პროცესი პირდაპირ კავშირშია მაკროეკონომიკური სიტუაცი-

ების დარეგულირებასთან მისი მთავარი მაჩვენებლების კონტროლის პირობებში. ბოლო ათწლეულების განმავლობაში სახელმწიფოების ეკონომიკური უსაფრთხოება ჩამოყალიბდა როგორც ეკონომიკური ურთიერთობის სისტემა, რომელიც მოითხოვს მუდმივად ბალანსის შენარჩუნებას ქვეყანაში არსებული მოთხოვნა-მიწოდებას შორის, როგორც დარგობრივ, ასევე მთელი მეურნეობის მასშტაბით.

დღევანდელ ტურბულენტურ სამყაროში ეროვნული ეკონომიკის წარმოების გიგანტები გარკვეული დილემის წინაშე დგანან. მათი სურვილია მსოფლიო ეკონომიკა არ გაეხვიოს მორიგ არაპროგნოზირებად კრიზისში და საკუთარი მოსახლეობის კეთილდღეობაც შეინარჩუნონ. თუმცა, ამის მიღწევა არც ისე ადვილია, რადგან ჟამიდან ჟამს ეკონომიკური კრიზისები მოულოდნელ რყევებს იწვევენ არა მარტო ეკონომიკის უამრავ სფეროებში, არამედ მთლიანად ქვეყანაში. მნიშვნელოვანია ის გარემოება, რომ ეკონომიკური პროგრესისათვის თანამდევნი ხდება კარგად გაუმჯობესებული ძველის ახალი ნაირსახეობები. გლობალური ეკონომიკა მუდმივად გამოსავლის ძებნაშია და ადვილად არ ეპყება ახალ-ახალ გამოწვევებს. ზოგჯერ ასეთი სიახლეები პროგრესის მიმანიშნებლად გვევლინება და სრულიად განსხვავებული მეთოდები ჩნდება მის დასამარცხებლად.

ეკონომიკური უსაფრთხოების ერთ-ერთ მთავარ რისკ-ფაქტორს წარმოადგენს სხვადასხვა სახის კრიზისების ფეთქებადი ხასიათი. ეს შეიძლება იყოს პანდემიური პროცესების გააქტიურება, რომელსაც ადგილი ჰქონდა უახლოეს წარსულში თავისი ეკონომიკის რეგრესიული შედეგებით, ინფლაციის უმართავ რეგისტრში გადასვლით. ასეთი პროცესი საქართველოს ეკონომიკისთვის იმპულსური გახდა ბოლო წლებში, რაც ეკონომიკის ზრდაზე უარყოფითად აისახა. თუმცა სახელმწიფო რეგულირების სისტემის ამოქმედების შემდეგ ნახტომისებრივი პროცესი უსაფრთხოების კუთხით გარკვეულწილად სტაბილურიც გახდა. ასევე, მაღალმა საპროცენტო განაკვეთებმა, რომელიც ქვეყანაში დაფიქსირდა, ეკონომიკასა და ბიზნესზე ნეგატიურად აისახა.

23. საპენსიო პოლიტიკის შემუშავება უმეტესობა ქვეყნებში მნიშვნელოვანი განსჯის საგანს წარმოადგენს. უმეტესობა განვითარებული და განვითარებადი ქვეყნები დღემდე ახორციელებენ საპენსიო სისტემების მოდიფიცირებას რათა უზრუნველყონ ადეკვატური საპენსიო შემოსავალი, საპენსიო ხარჯების ფისკალური მდგრადობა და მოსახლეობის დემოგრაფიული ცვლილების მიმართ სწრაფად ადაპტირება. ბოლო პერიოდში დაფიქსირებული მოსახლეობის მატებისა და დაბერების, სიცოცხლის ხანგრძლივობის ზრდის, შრომითი ძალის შემცირებისა და გახშირებული ფინანსური კრიზისების ფონზე, გასული საუკუნის 90-იანი წლების შუა ხანებიდან მოყოლებული, სულ უფრო აქტუალური ხდება საპენსიო სისტემების გადაუდებელი რეფორმების განხორციელების საკითხი. აღნიშნულიდან გამომდინარე საქართველოში საპენსიო რეფორმის გატარების აუცილებლობა ეჭვს არ იწვევს, განსაკუთრებით ქვეყნის სუსტი ეკონომიკური და სოციალური სიდუხჭირის კვალობაზე.

საქართველოში საპენსიო რეფორმის აქტიური განხილვა 2017 წლიდან დაიწყო და საპენსიო უზრუნველყოფის შერეულ პრინციპზე დამყარებული მოდელი იქნა შემოთავაზებული. ეს მოდელი მოიაზრებს ცალკეული ელემენტების შერწყმას: სახელმწიფო (სოლიდარული) და დაგროვებით საპენსიო სქემებს. განვითარებული ქვეყნების საპენსიო სისტემების განხილვამ დაგვანახა, რომ შერეული მოდელები ყველაზე მეტად ეფექტურია, კერძოდ: გარკვეულწილად ამცირებს რისკებს, ზრდის მოქნილობას საპენსიო უზრუნველყოფაში სახელმწიფო და კერძო სექტორების მონაწილეობის მოცულობათა განსაზღვრისას. აგრეთვე, ასეთი სერეული მოდელები სხვადასხვა კრიზისების (ფინანსური, ეკონომიკური) დროს, რაც ბოლო

პერიოდში გახშირდა და გლობალური ხასიათი მიიღო, ახდენს საპენსიო სქემებს შორის რისკების დივერსიფიკაციას.

როგორც ცნობილია საქართველოში სახელმწიფო პენსიის ანაზღაურება სახელმწიფო ბიუჯეტიდან ხორციელდება. რაც მძიმე ტვირთად აწვება ქვეყნის ეკონომიკას. სწორედ ამიტომ საპენსიო ასაკის მიღწევასა მოსახლეობისათვის გაუმჯობესებული ცხოვრების დონის უზრუნველყოფის მიზნით, საქართველოში 2019 წლის 1 იანვრიდან დაგროვებითი საპენსიო სქემა ამოქმედდა. რეფორმის ძირითადი მიზანია სოციალური პენსიის მსყიდველუნარიანობის შენარჩუნება და შესაბამისად გაუმჯობესება; საპენსიო შემოსავლისა და ხელფასის თანაფარდობის ზრდა და ა.შ. თუმცა უნდა აღინიშნოს, რომ აღნიშნული რეფორმიის წარმატებული განხორციელება მნიშვნელოვნად არის დამოკიდებული ქვეყნის ეკონომიკურ და ფინანსურ სტაბილურობასთან, რაც ფინანსურ საფრთხეებს მოიაზრებს. მათგან განსაკუთრებით აღსანიშნავია:

- მყიფე ეკონომიკურ გარემო - აღნიშნული რეფორმიის ტანახმად სავალდებულო წესით დამსაქმებელი იხდის დასაქმებულის ხელფასის 2%-ს, რაც მას უზრდის გადასახდელს და მძიმე მდგომარეობაში აყენებს არსებული ეკონომიკის პირობებში. მაღალია ალბათობა იმისა, რომ დამსაქმებლებმა თავი აარიდონ საპენსიო ფონდში თანხის გადარიცხვას, რაც საბოლოოდ ისევ დასაქმებულის ინტერესებს შეზღუდავს;
- მიმდინარე სავალუტო კრიზისი - დიდი ალბათობით რეფორმა ეფექტური ვერ იქნება ქვეყანაში არსებული მინიმალური კერძო დანაზოგების, შიდა ინვესტიციების და სავალუტო კრიზისის ფონზე;
- საქართველოს ფასიანი ქაღალდების ბაზრის განუვითარებლობა - ზოგადად საპენსიო სისტემები საპორტფელო ინვესტიციებს ახორციელებენ და ძირითადად თავიანთ აქტივებს ფასიან ქაღალდებში განათავსებენ და თითქმის არ ხდება პირდაპირი ინვესტიციების განხორციელება. საქართველოში ფასიანი ქაღალდების ბაზარზე მათი განთავსება კი არ იქნება მომგების მომტანი ამ ბაზრების განუვითარებლობის პირობებში. შესაძლებელია აქტივების განთავსება მოხდეს საზღვარგარეთ, თუმცა აქაც რიგი ფაქტორებია გასათვალისწინებელი და უმჯობესია საინვესტიციო რესურსების ქვეყნის გარეთ გადინების ტავიდან ასაცილებლად ინვესტირება ქართულ ეკონომიკაში განხორციელდეს თუმცა აქაც რიგი ფაქტორები და პრობლემები მოიაზრება.
- საპენსიო აქტივების კვალიფიციური და ეფექტური მართვა - საჭიროა ნდობის ფაქტორის ამარლება, ეფექტური რეგულაციები დანერგვა, შესაბამისი საკანონმდებლო ბაზის შექმნა და ა.შ.

24. „ლურჯი ეკონომიკა“ მიმართულია იმ დარგების მდგრადი განვითარებისკენ, რომლებიც მსოფლიო ოკეანეების და ზღვების რესურსების გამოყენებასთანაა დაკავშირებული და გულისხმობს მსოფლიოს მისწრაფებას მიღწეულ იქნას ბალანსი შემდგომ ეკონომიკურ ზრდას, დედამიწის მოსახლეობის სოციალური კეთილდღეობის უზრუნველყოფას და ეკოლოგიურ უსაფრთხოებას შორის. საარსებო გარემოს არარაციონალური გამოყენება ყოველთვის იწვევს სხვა „მომსახურებისა“ თუ ძვირფასი რესურსების განადგურებას. სანაპირო და საზღვაო რესურსების მდგრადი გამოყენების უზრუნველსაყოფად მნიშვნელოვანია ეკოსისტემებს, ეკონომიკურ აქტივობებს, კლიმატის ცვლილების პროცესებს შორის ურთიერთკავშირის დადგენა და გაანალიზება. სწორედ ამიტომ საერთაშორისო ორგანიზაციების მუშაობის პროცესში და განვითარების ეროვნული სტრატეგიის ფორმირებისას, მნიშვნელოვან ადგილს იკავებს „ლურჯი ეკონომიკის“ განვითარების

საკითხი, რომლის განხორციელებაც შეუძლებელია ამ სფეროში საერთაშორისო ინიციატივების გარეშე.

25. ზოგიერთი ეკონომისტი მიიჩნევს, რომ „ლურჯი ეკონომიკა“ არის „მწვანე“ მიდგომების განვითარების შემდგომი საფეხური.

2009 წელს ბელგიელმა ეკონომისტმა გიუნტერ პაულიმ რომის კლუბის სხდომაზე (საერთაშორისო საზოგადოებრივი ორგანიზაცია) წარმოადგინა მოხსენება „ლურჯი ეკონომიკა“: 10 წელი, 100 ინოვაცია, 100 მილიონი სამუშაო ადგილი“. ეს დღე შეიძლება ჩავთვალოთ ათვლის წერტილად, როდესაც „ლურჯი ეკონომიკის“ კონცეფციამ დაიწყო მთელს მსოფლიოში გავრცელება.

გ. პაულის გამოსვლის შემდგომ „ლურჯი ეკონომიკის“ ცნებამ განიცადა ევოლუცია. დღეისათვის ეს არის ეკონომიკური საქმიანობის ყველა სახე, რომელიც დაკავშირებულია ოკეანეებთან, ზღვებთან და სანაპიროებთან, მიუხედავად იმისა ხორციელდება თუ არა ისინი საზღვაო ზონაში (მაგ. ნაოსნობა, თევჭერა, ენერჯის წარმოება), თუ ხმელეთზე (პორტები, აკვაკულტურა ხელოვნურ საცავებში, სანაპირო ტურიზმი).

„ლურჯი ეკონომიკა“ გულისხმობს მსოფლიო ოკეანის რესურსების მდგრად გამოყენებას, რომელიც დაფუძნებულია სამ ძირითად პრინციპზე: წყლის რესურსების დაცვასა და შენარჩუნებაზე, ბუნების დაცვის მენეჯმენტზე და კლიმატურ ცვლილებებთან ადაპტაციისთვის გადაწყვეტილებების დანერგვაზე. კლიმატური გადაწყვეტილებები დაფუძნებული ოკეანის რესურსებზე თამაშობენ მნიშვნელოვან როლს გლობალურ დათბობასთან ბრძოლაში: მათი მეშვეობით შესაძლებელია 21%-ით შემცირდეს ნახშირორჟანგის გამორტყოცნის მოცულობის შემცირება, რაც თავის მხრივ შეამცირებს ტემპერატურის აწევას 1,5°C-ით 2050 წლისთვის.

26. ნაშრომი განიხილავს დღეისათვის ისეთ საჭირობოროტო საკითხს, როგორცაა სახელმწიფო ბიუჯეტი და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები. ქვეყანაში მთავრობა ადგენს საბიუჯეტო პოლიტიკას, რაც წარმოადგენს მთავრობის ბერკეტს მოახდინოს გავლენა ეკონომიკაზე. ეკონომიკური საქმიანობის ყველა სფეროში, ასევე საბიუჯეტო საქმიანობაში შესაძლებელია სხვადასხვა მოულოდნელობების წარმოქმნა.მათგან ზოგი პროგნოზირებადია და ზოგიც არაპროგნოზირებადი. დარგის სპეციალისტები გამოყოფენ აგრეთვე შიდა და გარე საფრთხეებს, რომლებიც ნაშრომში საკმაოდ დაწვრილებითაა განხილული.ნაშრომში აღნიშნულია, რომ საქართველოში საბიუჯეტო სისტემის ფუნქციონირებას არეგულირებს „საქართველოს საბიუჯეტო კოდექსი“, ხოლო საბიუჯეტო პროცესს კოორდინირებას უწევს საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო. ნაშრომში მოყვანილია ციფრობრივი მონაცემები , ჩამოყალიბებულია შესაბამისი დასკვნები.

27. ნაშრომი ეძღვნება ქვეყნისათვის ერთ-ერთ ისეთ მნიშვნელოვან პრობლემას, როგორცაა ტურიზმი და მისი შემდგომი განვითარების გზები, რომელშიც ერთ-ერთ მამოძრავებელ ძალად შიდა ტურიზმის გაძლიერება მოიაზრება. შიდა ტურიზმის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მიმართულებაა - ენოტურიზმი (ღვინის ტურიზმი), რომელიც აგროტურიზმის ერთ-ერთ ახალ სახეობად განიხილება. ჩვენს ქვეყანას, როგორც ღვინის სამშობლოს, ენოტურიზმის განვითარების დიდი პოტენციალი აქვს, რითაც შეუძლია გადაჭრას მნიშვნელოვანი სოციალურ-ეკონომიკური პრობლემები. ნაშრომში გამოკვეთილია ქვეყნისთვის ენოტურისტული რეგიონების აქტიური კვლევის აუცილებლობა და უსაფრთხო ტურისტული ზონების შექმნა. ასევე შესწავლილია ენოტურიზმის განვითარების ზოგადი თეორიული ასპექტები და დასახულია შემდგომი განვითარების გზები უცხოური ქვეყნების გამოცდილების გათვალისწინებით.

28. ნაშრომში გაანალიზებულია საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების გამოყენებისა და დაცვის სფეროში სახელმწიფოს მნიშვნელოვანი, გადამწყვეტი როლის შესახებ.

მოცემულია ზედაპირული წყლის აღებისა და ჩამდინარე წყლების ჩაშვების ნორმირების ძირითადი მაჩვენებლები, მავნე ნივთიერებების ჩაშვების შემცირების ღონისძიებები წყლის შემადგენლობისა და თვისებების ისეთი მაჩვენებლების დადგენა რომელიც უზრუნველყოფს ადამიანის ჯანმრთელობისათვის უსაფრთხო გარემოს, კარგ ეკოლოგიურ მდგომარეობას.

მოცემულია წყლის რესურსების გამოყენების და დაცვის ინტეგრირებული მართვის სისტემის დანერგვის აუცილებლობა და გაანალიზებულია მისი განხორციელების მთავარი მიმართულებები და მაჩვენებლების მთელი სისტემა. მოცემულია წყლის რესურსების გამოყენების და დაცვის ინტეგრირებული მართვის ძირითადი პრინციპები; მოცემულია წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის მიერ უზრუნველყოფილი სხვადასხვა კომპონენტების ჩამონათვალი, გაანალიზებულია წყლის რესურსების ჩარჩო დირექტივის მთავარი ფუნქციები და დანიშნულება.

გაანალიზებულია წყალსარგებლობის და წყალჩაშვების, საკურორტო მიზნებისათვის და სხვადასხვა საქმიანობისათვის ლიცენზირების პირობები, მოცემულია წყლის დაცვისა და გამოყენების სფეროში საკანონმდებლო ბაზის დადგენა და მისი ანალიზი.

გაანალიზებულია ზედაპირულ წყლების დაბინძურების თავიდან აცილებისა და მასთან ბრძოლის ძირითადი საშუალებები.

საქართველოს რეგიონებში წყლის რესურსების მოხმარების, დაცვისა და მართვის სფეროში იურიდიული პირის უფლება-მოვალეობების განხორციელების მთავარი მიმართულებები.

მოცემულია საქართველოს რეგიონებში მდინარეთა სააუზო მართვის მიზნებისათვის შექმნილი ტერიტორიული ერთეულების ეკოლოგიურ-ეკონომიკური ანალიზი.

29. სტატიაში განხილულია ქვეყნის სოციალური და ეკონომიკური მდგრადობის საკითხები კონფრონტაციული გლობალიზაციისა და მისით გამოწვეული გაურკვევლობის პირობებში. მსოფლიო ცივილიზაციის განვითარების არსებული პირობებისა და ახალი მსოფლიო წესრიგის ფორმირების პროცესის გათვალისწინებით, ხაზი უნდა გაესვას გლობალიზაციის ძირითადი თანამედროვე პარადიგმების და ფორმების შესწავლის მნიშვნელობას. თანამედროვე გლობალიზაციის კონფრონტაციული ბუნების გათვალისწინებით, სტატიაში აღნიშნულია ტურბულენტობის გარკვეული ნიშნების არსებობა გლობალიზაციის პროცესებში, და ნაჩვენებია, რომ ტურბულენტობა და კონფრონტაციულობა ხშირად ურთიერთკავშირშია. კვლევა ასევე აჩვენებს, რომ გაურკვევლობასა და გლობალიზაციას შორის ურთიერთ-მოქმედება რთული და მრავალმხრივია. გაურკვევლობამ შეიძლება ხელი შეუშალოს გლობალიზაციას, მაგრამ ამავე დროს, გლობალიზაციას შეუძლია მნიშვნელოვანი როლი ითამაშოს გაურკვევლობის დაძლევაში. თანამედროვე მსოფლიოში გაურკვევლობის ეფექტიანად მართვის მიზნით აუცილებელია საერთაშორისო თანამშრომლობა და ერთობლივი ძალისხმევა გლობალური პრობლემების გადასაჭრელად. ცალკეული ქვეყნების დონეზე ხაზგასმულია ეკონომიკური უსაფრთხოების მოთხოვნებიდან გამომდინარე, სოციალურ-ეკონომიკური მდგრადობის გაძლიერებისა და უზრუნველყოფის მნიშვნელობა, მაკროეკონომიკური სტაბილურობა, ეკონომიკის რეალური სექტორის განვითარება, ადამიანისეული კაპიტალის განვითარება და ეფექტიანი გამოყენება.

30. სტატიაში განხილულია საკითხები, რომლებიც დაკავშირებულია მსოფლიო სავალუტო წესრიგის ტრანსფორმაციასთან, რომელშიც აშშ დოლარი, როგორც გლობალური სარეზერვო ვალუტა, მსოფლიო ვაჭრობაში ლიდერ პოზიციას იკავებს წარმოადგენილი. სავალუტო გლობალიზაცია და სავალუტო გეოპოლიტიკა არა იმდენად გამორიცხავს, რამდენადაც ავსებს ერთმანეთს. სავადასვა ისტორიულ პერიოდებში, როგორც წესი, უპირატესი როლი ერთ-ერთ მათგანს - ან სავალუტო გლობალიზაციას, ან სავალუტო გეოპოლიტიკას აქვს. ახალი მსოფლიო სავალუტო წესრიგი სავალუტო გლობალიზაციისა და სავალუტო გეოპოლიტიკის იმგვარი კომბინაცია იქნება, რომელშიც სავალუტო გეოპოლიტიკას უპირატესი როლი შეიძლება ჰქონდეს.
31. უცხოური ინვესტიციები ქვეყნისთვის ეკონომიკური ზრდის მიღწევის ერთ-ერთი გზაა. უცხოური ინვესტიცია ზრდის ქვეყანაში არსებული კაპიტალის მარაგს, რაც უფრო მაღალ მწარმოებლურობასა და დასაქმების მაღალ დონეს უზრუნველყოფს. უცხოური ინვესტიციები განვითარებად ქვეყნებს ასევე საშუალებას აძლევს გაეცნონ და გამოიყენონ უახლესი ტექნოლოგიები, რომელიც განვითარებული ეკონომიკის მქონე ქვეყნებში იწარმოება და გამოიყენება. გლობალიზაციის თანამედროვე პირობებში საქართველოსთვის პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა სასიცოცხლო აუცილებლობას წარმოადგენს, ვინაიდან, ის იწვევს ინვესტიციების ზრდას ინფრასტრუქტურაში, ტექნოლოგიებსა და სხვა მნიშვნელოვან სექტორებში, რაც ეკონომიკური ზრდის მთავარ სტიმულატორს წარმოადგენს. გარდა ამისა, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციები ხელს უწყობს როგორც ახალი ბიზნესის წარმოშობის, ისე არსებულის გაფართოების პროცესს, რაც ზრდის დასაქმების შესაძლებლობას ადგილობრივი სამუშაო ძალისთვის, მცირდება უმუშევრობის დონე და იზრდება ოჯახების შემოსავალი.
32. მსოფლიოში არსებული სოციალური და ეკონომიკური პრობლემების უმრავლესობის მიზეზი და საწყისი სიღარიბე და უმუშევრობაა. ღარიბი ადამიანი ან ოჯახი მოკლებულია საბაზო მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების შესაძლებლობას. სიღარიბედ მიიჩნევა უუნარობის და უსახსრობის გამო ცხოვრების იმ წესიდან ჩამოშორება, რომელსაც სასურველად მიიჩნევენ კონკრეტული საზოგადოება დროის გარკვეულ პერიოდში. აქვე აღსანიშნავია, რომ სიღარიბის ცნების ცალსახა განმარტება არ არსებობს, რადგან ის უპირატესად შედარებითი ხასიათისაა. სიღარიბეს მრავალი გამომწვევი მიზეზი აქვს, მაგრამ მისი გამომწვევი ძირითადად არის უმუშევრობა, სოციალური დისტანცირება, ასევე მოსახლეობის გარკვეული ნაწილის მაღალი დაუცველობა სხვადასხვა კატასტროფებისგან, დაავადებებისგან და სხვა მიზეზებისგან, რაც მათ ხელს უშლით იყვნენ პროდუქტიულები. სიღარიბის პრობლემა მჭიდროდ არის დაკავშირებული უმუშევრობასთან, უმუშევრობა თავის მხრივ არამხოლოდ მოქალაქეებისთვის, არამედ სახელმწიფოსთვისაც დიდ გამოწვევას წარმოადგენს, ვინაიდან ეკონომიკური პოლიტიკის ერთერთი პრიორიტეტი სწორედ სამუშაო ადგილების გაზრდა და უმუშევრობის შემცირებაა. შრომის ბაზრის დამახასიათებელი თავისებურებები, როგორცაა სამუშაო ადგილების მცირე რაოდენობა, დასაქმების შეზღუდული შესაძლებლობები, მოთხოვნასა და მიწოდებას შორის არსებული დისბალანსი, ნაკლები ელასტიკურობა, დაბალი ანაზღაურება და ხანგრძლივ უმუშევართა მაღალი წილი, უარყოფით გავლენას ახდენს შრომის ბაზრის ფუნქციონირებაზე, რაც შესაბამისად აისახება უმუშევრობის გამომწვევ მთავარ მიზეზებში, ესენია: შეზღუდული მოთხოვნა სამუშაო ძალაზე, შრომის დაბალი ანაზღაურება, შრომის დისკრიმინაციული პირობები, პროფესიული მომზადების დაბალი ხარისხი, სამუშაოს მოძიებისა და

საკუთარი თავის წარმოჩენის უნარ-ჩვევების ნაკლებობა, სამუშაოს მაძიებელთა პასიურობა, სპეციალობით სამუშაოს შოვნის სირთულე.

33. ნაშრომში, საქართველოს რეგიონებში სოფლის მეურნეობის განვითარების დონესთან დაკავშირებით შესწავლილია: მოსახლეობის ასაკობრივი ტრუქტურა, მოსახლეობის სიმჭიდროვე, მიწის ფონდი, დაცული ტერიტორიები, შესწავლილია მთლიანი შიდა პროდუქტი და ეკონომიკის სტრუქტურა მოცემული სოფლის მეურნეობის სექტორული ანალიზი;

ნაშრომში წამოგენებულია წინადება, რომ კონტროლირებადი და გეგმაზომიერი მიდგომით შესაძლებელია მნიშვნელოვნად შევამციროთ ამა თუ იმ ფაქტორის ნეგატიური მოქმედება გარემოზე, კერძოდ აუცილებელია ნიადაგ-დამცველი ღონისძიებების გატარება, ნაწკერალის ზედაპირზე, დატოვება, ნიადაგის გადაუბრუნებლად მიწის დამუშავება და სხვა.

34. ნაშრომი ეძღვნება ქვეყნისათვის ისეთ მეტად აქტუალურ პრობლემას, როგორცაა საქართველოსა და მის რეგიონებში ტურიზმის განვითარების ეკოლოგიური უსაფრთხოების საკითხები. ნაშრომში აღნიშნულია, რომ თანამედროვე პირობებში ნათლად შეიმჩნევა ეკოლოგიური პრობლემების გაუარესების ტენდენცია. დაბინძურებული და დეგრადირებული გარემო ნეგატიურად ზემოქმედებს ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკის მდგრადობაზე მთლიანად და, კერძოდ ტურიზმზე და მის უსაფრთხოებაზე. ტურიზმის დარგის განვითარებას მნიშვნელოვანი როლი აკისრია ქვეყნის რეგიონების ეკოლოგიური უსაფრთხოების პრობლემების გადაჭრაში. ტურიზმის მდგრადი განვითარების გათვალისწინებით. ნაშრომში ასევე ნათქვამია, რომ რთული რელიეფის, გეოლოგიური და კლიმატური პირობების გამო საქართველოში ბოლო წლებში შეიმჩნევა ეკოლოგიური სტიქიური მოვლენების გახშირება, ეს კი დიდ საფრთხეს უქმნის ქვეყნის მოსახლეობას, ინფრასტრუქტურას, ეკონომიკას და მის დარგებს, მათ შორის ტურიზმსაც. მათი მართვის საკითხები განსაკუთრებული ყურადღების საგანი გახდა. ნაშრომში შესწავლილია ეკოლოგიური უსაფრთხოების ზოგადი მიმართულებები და ის ძირითადი ეკოლოგიური საფრთხეები, რომლებიც დამახასიათებელია ჩვენი ქვეყნის რეგიონებისათვის, რაც უარყოფითად აისახება ეროვნული ტურიზმის ზოგად მაჩვენებლებზე, მითითებულია მათი აღმოფხვრის ზოგადი გზები. ნაშრომში მოყვანილია საინტერესო ციფრობრივი მასალა დარგის განვითარების კუთხით.

35. ნაშრომი ეძღვნება დღეისათვის ისეთ საჭირობოროტო საკითხს, როგორცაა საერთაშორისო ტურიზმი და მისი ფინანსური უსაფრთხოება. ტურიზმი წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე უდიდეს და ყველაზე სწრაფად მზარდ ინდუსტრიას მსოფლიო ეკონომიკაში. ამასთან იგი ეკონომიკის ყველაზე დაუცველი სექტორია. როგორც საქმიანობა, ის მუდმივად იცვლება, ექვემდებარება რისკს, ხშირად დამოკიდებულია ეკონომიკურ პირობებზე, პოლიტიკურ სტაბილურობაზე, საბაჟო რეგულაციებზე, ვალუტის პარიტეტის ცვლილებებზე, ტურისტულ ინფრასტრუქტურაში ინვესტიციების მასშტაბზე, ახალ ავიახაზებზე, კლიმატურ პირობებზე, დანაშაულის მაჩვენებლებზე და სხვა. ამასთან დაკავშირებით ნაშრომში განხილულია ტურიზმის დარგის უსაფრთხოების ასპექტები ეკონომიკური (საფინანსო) კუთხით.

ნაშრომში მითითებულია, რომ საქართველოში ტურიზმის სექტორის ეკონომიკურ განვითარებას არეგულირებს „საქართველოს ტურიზმის განვითარების სტრატეგია-2025“, რომელიც საქართველოს მთავრობამ 2015 წელს მიიღო და სხვა შესაბამისი კანონები. ნაშრომში მოყვანილია საინტერესო ციფრობრივი მასალა დარგის განვითარების კუთხით.

36. ნაშრომში განხილულია საქართველოსა და მის რეგიონებში მცირე და საშუალო ბიზნესის საწარმოო და მომსახურების სისტემების განვითარების დონე, რომელიც წარმოადგენს თანამედროვე სახელმწიფო პოლიტიკის გატარებისათვის აუცილებელ საფუძველს ეკონომიკური და სოციალური ზრდისთვის საჭირო ძირითად საშუალებებს; გაანალიზებულია ამასთან არსებული ეკონომიკური საფრთხეების წარმოშობის მიზეზები და მათი დაძლევისათვის მიზანშეწონილი მიმართულებები, რაც ევროინტეგრაციისა და მასთან დაკავშირებული ახალი საბაზრო ურთიერთკავშირების წარმოქმნის ძირითადი წინაპირობაა.
37. ნაშრომის კვლევის მიზანია არსებული წყაროების საფუძველზე მოხდეს თანამედროვე ტექნოლოგიების როლის განსაზღვრა, უარყოფითი და დადებითი მხარეების წამოჭრა მისი განვითარების ტენდეციების, შედეგების, საფრთხეების შეფასება და გადაჭრის გზების ძიება. საგულისხმოა, რომ ფინანსური რისკები და მათი მართვის მეთოდები მეტ აქტუალობას იძენს თანამედროვე გლობალურ პირობებში. ნაშრომში წარმოდგენილია თანამედროვე ტექნოლოგიები ფინანსურ სექტორში და მასთან დაკავშირებული ფინანსური საფრთხეები (რისკები), ხაზგასმულია მთავრობის ძალისხმევის საჭიროება მოსალოდნელი ფინანსური რისკების მოხსნის ან განეიტრალების კუთხით. თვალსაჩინოა ზემოთ მითითებული საფრთხეებისა და რისკების მოგვარების ან შენელების რეკომენდაციები, ასევე დასმული პრობლემის გადაწყვეტის მიმართულებით იმ აქტიურობისა და გზების ძიების მცდელობა, რომლებიც ქვეყნის ეკონომიკის სტაბილურ განვითარებაზე მნიშვნელოვან გავლენას ახდენენ. ნაშრომი შედგება: ანოტაციისგან, საკვანძო სიტყვებისგან, შესავალისგან, ძირითადი ნაწილისგან, დასკვნისგან და ლიტერატურისგან.
38. დღესდღეობით ეკონომიკურ უსაფრთხოებას დიდი საერთაშორისო აღიარება აქვს, ის მსოფლიოში საზოგადოების არსებობისა და განვითარების მნიშვნელოვანი პირობაა. ეკონომიკური უსაფრთხოება გაგებულია, როგორც მეცნიერული ცოდნის სფერო, რომელშიც განიხილება ეკონომიკის მდგომარეობა, რაც უზრუნველყოფს ძირითადი ეკონომიკური მაჩვენებლების მაღალ და სტაბილურ ზრდას. ეკონომიკურ უსაფრთხოებასა და საფრთხეებს განსაკუთრებული ყურადღება ექცევა. ეს გამოწვეულია მსოფლიოში არსებული პირობებით. საწარმოები იძულებულნი არიან იმუშაონ რისკის სხვადასხვა ხარისხით და წარმოიქმნება სხვადასხვა დესტაბილიზაციის ფაქტორები. ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემები ყოველთვის აქტუალურია საწარმოებისთვის, როგორც სტაბილური ეკონომიკური გარემოს, ასევე კრიზისის პერიოდში. ეკონომიკური უსაფრთხოება არის ეკონომიკური სისტემის მდგომარეობა, რომელიც უზრუნველყოფს დაცვას სხვადასხვა სახის საფრთხეებისა და ფაქტორებისგან, რომლებმაც შეიძლება ზიანი მიაყენონ საწარმოს. ეკონომიკა საზოგადოების, სახელმწიფოს, საწარმოს, ინდივიდის განვითარების მთავარი საფუძველია, ამიტომაც ეკონომიკური უსაფრთხოება ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი ეროვნული პრიორიტეტია. მსოფლიოში დინამიური ცვლილებები ხშირ შემთხვევაში საწარმოს საქმიანობაში წარმოშობს გარკვეულ საფრთხეებს, რაც შესაბამისი ზომების მიღებას საჭიროებს. ეკონომიკური განვითარების თანამედროვე პირობებში საწარმოს სტაბილური ფუნქციონირება, უპირველეს, ყოვლისა მიიღწევა, მისი ეკონომიკური უსაფრთხოებით. ეკონომიკური უსაფრთხოების მისაღწევად კი – შიდა კონტროლის სისტემაა მნიშვნელოვანი. შიდა კონტროლი არა მხოლოდ მენეჯმენტის საქმიანობის ერთ-ერთი მთავარი ფუნქციაა, არამედ ის ეფექტიანი ინსტრუმენტია საწარმოს ეკონომიკური უსაფრთხოებისათვის. თავად ტერმინი, „შიდა

კონტროლის სისტემა“, გულისხმობს ორგანიზაციული ღონისძიებების, მეთოდებისა და პროცედურების ერთობლიობას, რომელსაც იყენებს საწარმოს ხელმძღვანელობა საფინანსო-სამეურნეო საქმიანობის მოწესრიგების, აქტივების დაცვისა და შეცდომების იდენტიფიცირებისათვის, რათა მიღებულ იქნეს ეფექტიანი ზომები მათ აღმოსაფხვრელად. ნაშრომში გამოკვლეულია საწარმოს ეკონომიკური უსაფრთხოების პრობლემები და მათი დაძლევის გზები, რომელთა განხორციელების შედეგად მიიღწევა საწარმოს ეკონომიკური მაჩვენებლების გაუმჯობესება.

39. ეკოლოგიური საფრთხეების თავიდან აცილება და საზოგადოებისა და ბუნების ჰარმონიული თანაარსებობა ანუ კოევილუციის მიღწევა თანამედროვე საზოგადოების ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა. ეკოლოგიური საფრთხეები, რომლებიც თანამედროვე მსოფლიოში და მათ შორის საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში ვითარდება, განსაკუთრებულ გავლენას ახდენს ეკოლოგიურ მდგომარეობაზე და აქვეითებს მოსახლეობის კეთილდღეობას. საქართველო, რომელიც გამოირჩევა მდიდარი ბიომრავალფეროვნებით და უნიკალური ეკო-სისტემებით, ბოლო ათწლეულებში სულ უფრო თვალსაჩინოდ განიცდის ეკოლოგიური საფრთხეების სიმწვავეს. აღნიშნული ძირითადად განპირობებულია კლიმატური ცვლილებების, ურბანიზაციისა და არამდგრადი სამეურნეო პრაქტიკის შედეგად.

ნაშრომში განხილულია საქართველოში როგორც ბუნებრივი, ისე ანთროპოგენური საქმიანობით გამოწვეული ეკოლოგიური საფრთხეები. ამ საფრთხეებიდან დეტალურად არის გაშუქებული ჰაერის დაბინძურება, წყლის რესურსების გაჭუჭყიანება, ტყის რესურსების განადგურება, კლიმატის ცვლილება და მიწის რესურსების დეგრადაცია. ამგვარი საფრთხეები და მათგან გამოწვეული ნეგატიური შედეგები ითხოვს მათ დასაძლევად ღონისძიებათა სისტემის შემუშავებას. ამ კონტექსტში, ნაშრომის მიზნიდან გამომდინარე შემოთავაზებულია და გაანალიზებულია ისეთი ძირითადი მიმართულებები, როგორცაა: სამართლებრივი და ინსტიტუციური რეფორმები, ეკოტექნოლოგიური ინოვაციები, საზოგადოების ცნობიერებისა და ეკოლოგიური კულტურის გაუმჯობესება და საერთაშორისო თანამშრომლობის გაღრმავება.

40. სავალაო ურთიერთობები, როგორც საერთაშორისო ეკონომიკური ურთიერთობების მნიშვნელოვანი ფორმა, თანამედროვე ეკონომიკური თეორიის ერთ-ერთ აქტუალურ პრობლემას წარმოადგენს. ნაშრომის შესავალ ნაწილში თეორიული ასპექტით განხილულია საგარეო ვალის არსი, წარმოშობის ისტორიული წანამდ-ღვრები, მისი ფორმები, სტრუქტურა, სოციალურ-ეკონომიკური დანიშნულება და ფუნქციები, განსაზღვრულია საგარეო ვალის სიმძიმის კრიტერიუმები და მაჩვენებლები.

ნაშრომში სათანადო ციფრობრივი და ფაქტობრივი მასალების საფუძველზე გაანალიზებულია საქართველოს საგარეო ვალის დინამიკა, სტრუქტურა, გეოგრაფია და მისი სიმძიმის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები და მაჩვენებლები. მასში განსაკუთრებული ყურადღებაა გამახვილებული საგარეო ვალის მართვისა და სრულყოფის და მისი ძირითადი მიმართულებების პრობლემების კვლევაზე, რომელთა შედეგების პრაქტიკული რეალიზაცია დიდად შეუწყობს ხელს საგარეო სესხების გამოყენების ეფექტიანობის ამაღლებას, ქვეყნის სავალუტო რეზერვების ზრდას, საფინანსო სისტემის გაჯანსაღებასა და ფინანსური უსაფრთხოების უზრუნველყოფას.

დ) პუბლიკაციები უცხოეთში:

მონოგრაფია/წიგნი:

№	ავტორი	სათაური	გამომცემ- ლობა	საერთ. კოდი	გვერდ. რაოდენ- ობა	თანაავტორობა
1	პაპავა ვლადიმერ	From Retroeconomics to Sanctionomics: Essays on Unconventional Economics.	Blooming-ton, iUniverse (აშშ)	ISBN: 978- 16632657 77	336 გვ.	
2						
3						
4						
5						

1. წიგნი წარმოადგენს იმ ნარკვევების კრებულს, რომლებშიც განხილული საკითხები ეკონომიკური მეცნიერების საყოველთაოდ აღიარებულ სქემებში ვერ ჯდება. წიგნის მთავარ თავისებურებას წარმოადგენს ის, რომ მასში ეკონომიკის არატრივიალური, სადისკუსიო საკითხებია განხილული. ნაჩვენებია, რომ თანამედროვე ეკონომიკური მეცნიერება კრიზისულ მდგომარეობაშია და მისი დაძლევის ზოგიერთი რეკომენდაციაა მოცემული. დასაბუთებულია, რომ სახელმწიფოს ეკონომიკური უნარი წარმოების დამოუკიდებელ ფაქტორს წარმოადგენს. შემოთავაზებულია საბაზრო თანასწორობის თეორიული კონცეფცია. განსაკუთრებული ყურადღება დათმობილი აქვს ეკონომიკური ზრდის და ეკონომიკური განვითარების საკითხებს. შესწავლილია როგორც ეკონომიკის ჩამორჩენილობის მიზეზები, ასევე პოსტკომუნისტურ ქვეყნებსა და მთლიანად მსოფლიო ეკონომიკაში ე.წ. „მკვდარი“ ეკონომიკის ხელოვნური გზით ფუნქციონირების მიზეზები. განხილულია ინფლაციის თარგეთირების რეჟიმის სუსტი მხარეები და შემოთავაზებული მათი დაძლევის შესაძლო გზა. გახსნილია პოსტკომუნისტურ ქვეყნებში ლაფერის ეფექტის გამოვლენის თავისებურებები. წიგნში თანამედროვეობის აქტუალური საკითხებიცაა განხილული. კერძოდ, შესწავლილია COVID-19-ის პანდემიით გამოწვეული ეკონომიკური კრიზისის, თავისებურებები, გამოვლენილია იმ ეკონომიკური სანქციების გარე ეფექტები, რომლებიც დასავლეთმა რუსეთის წინააღმდეგ მის მიერ უკრაინაში დაწყებული ომის გამო შემოიღო. წარმოდგენილია ჰიპერგლობალიზაციის კონფრონტაციულ გლობალიზაციად ტრანსფორმაციის პროცესი. გააზრებულია გლობალიზაციის, როგორც ასეთის, შესაძლო მომავალი. წიგნში ეკონომიკური მეცნიერების თანამედროვე პრობლემების შესახებ არაერთი საკამათო შეხედულება და მოსაზრებაა განხილული

2.

სტატია:

№	ავტორი	სათაური	სამეცნ. ორგანო	გამოც. ადგილი და კოდი	გვერდ. რაოდენობა	თანავტორობა
1	Abesadze R.,	WAYS OF INNOVATIVE RAN-SFORMATION OF THE INDUSTRY STRUCTURE OF THE GEORGIA ECONOMY UNDER THE CONDITIONS OF THE NEW TECHNOLOGICAL REVOLUTION	TRANSFORM ACJE 2 (121), 2024 (პოლონეთი)	ISSN: 1230-0292, e-ISSN 2719-7158		Burduli V
2	Berishvili kh.	Green economy“ and sustainable development indicators	European Research Materials, (5).	Retrieved from https://ojs.publisher.agency/index.php/ERM/article/view/2979		
3	Berishvili kh.	The European experience of corporate social responsibility and the reality of Georgia.	Academics and Science Reviews Materials. No. 5 (2024). Helsinki, 2024 . ISBN 978-2-5981-7709-8.	DOI10.5281/zenodo.10576015 https://ojs.publisher.agency/index.php/ASCRM/issue/v		Shengelia T.

				iew/66		
4	L. Totladze	THE IMPACT OF URBANIZATION ON INCOME DISTRIBUTION: A STUDY OF GEORGIA.	International Journal of Innovative Technologies in Economy, p-ISSN 2412-8368, 3(47) 2024;	DOI: 10.31435/rsglobal_ijite/30092024/8207 https://rsglobal.pl/index.php/ijite/article/view/2815		M. Khuskivadze
5	მ.კვარაცხელია	THE PROBLEM OF ECONOMIC SECURITY IS A CHALLENGE OF THE MODERN WORLD ეკონომიკური უსართხოების პრობლემები და მისი გამოწვევები თანამედროვე ეტაპზე. ინგლისურად.	დაუგავპილს ის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო კრებული, 2024 წელი.	ISSN	6 გვერდი	

1. The work examines the factors that complicate the implementation of innovation in sectors of the Georgian economy in the conditions of a new technological revolution (the process of transition to a new technological structure) and the prerequisites for overcoming them. The technologies of the key factor of the new technological order (i.e., the most relevant technologies providing a new technological revolution) and the main supporting industries are systematized. Next, a strategy for transforming the industry structure of the Georgian economy is proposed and justified in the light of solving the problems of the new technological revolution through the implementation of relevant basic and improving innovations in the energy sector and in a number of industrial subsectors (electrical industry, production of composite materials and products made from them, metallurgical industry, information and communication technologies, transport engineering, light industry) of Georgia.
2. მსოფლიო განვითარების პოსტინდუსტრიულ ფაზაზე გადასვლას თან ახლავს გლობალური პრობლემების გამწვავება, რომლებიც შეიძლება გადაწყდეს „მწვანე ეკონომიკის“ ფარგლებში. „მწვანე ეკონომიკა“ ეფუძნება ეკონომიკური ზრდის იდეას, რომელიც ასევე ეფუძნება მოსახლეობის ცხოვრების ხარისხის გაუმჯობესებას და ეკოლოგიური მდგრადობა.

დღემდე განვითარებული „მწვანე ეკონომიკის“ მრავალი ინდიკატორი ასახავს ეკონომიკური, გარემოსდაცვითი და სოციალური განვითარების შედეგების ყოვლისმომცველი შეფასების სხვადასხვა მეთოდებს.

3. ევროპის ქვეყნებში კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობა (CSR) დიდი ხანია ეროვნული ეკონომიკური პოლიტიკის განუყოფელი ნაწილია. მე-20 საუკუნის 90-იანი წლებიდან მოყოლებული, ბიზნესის სოციალური პასუხისმგებლობის მიდგომამ მნიშვნელოვანი ცვლილებები განიცადა. ამ პერიოდამდე ევროპულ ქვეყნებში სახელმწიფომ დააწესა შრომის, გარემოს დაცვისა და სოციალური უზრუნველყოფის სტანდარტები ბიზნესისთვის, რაც, ერთი მხრივ, მნიშვნელოვნად ამაღლებდა მოთხოვნებს მოსახლეობის სოციალური დაცვისა და ეკოლოგიური უსაფრთხოების შესახებ, მეორე მხრივ კი ზღუდავდა ბიზნესს. ძირეულად შეცვალა მისი პასუხისმგებლობის ფუნდამენტური პრინციპი - ნებაყოფლობითი ბუნება. დღემდე, ევროკავშირის (EU) თანამედროვე სისტემა გახდა ბიზნეს და ზესახელმწიფოებრივი ინსტიტუტების ინტეგრაციის ერთობლივი ძალისხმევის შედეგი.

4. In the current decades, the world's rapid urbanization is the greatest challenge to ensuring human welfare and sustainable development. Urban areas offer better market structures, and there is evidence that workers in urban areas are more productive, and earn more, than rural workers. Clearly, the proportion of a country's population living in urban areas is correlated with its income level. Although, rapid urbanization is associated with crowding, environmental degradation, and other impediments to productivity.

This paper studies urbanization and income distribution in Georgia. Research explores the impact of urbanization on income distribution in Georgia using multiple regression analysis. The research data covers 11 regions of Georgia. Our findings emphasize the role of urbanization, economic growth, and human capital in the process of income distribution. The results show that urbanization has an impact on income distribution and accordingly can reduce income inequality. We find evidence that the level of urbanization affects the rate of economic growth.

5. თანამედროვე გლობალური პროცესების ცვლილებებს ახასიათებს მნიშვნელოვანი გავლენა ქვეყნების ეკონომიკურ უსაფრთხოებაზე, რაც ხდება ახალი მსოფლიო წესრიგის ჩამოყალიბების ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფაქტორი. ეკონომიკური უსაფრთხოების თანამედროვე ტენდენციები მის ძირითად პრინციპებს მიჰყვება. ესენია, ისტორიული გამოწვევებისა და განვითარების საფრთხეების გათვალისწინება, გრძელვადიანი სტრატეგიული მიზნებისა და ინტერესების განსაზღვრა, ინდივიდების, საზოგადოებისა და სახელმწიფოს სასიცოცხლო ინტერესების დაცვა, ეროვნული და საერთაშორისო უსაფრთხოების თავსებადობა. ტრანსფორმაციული ცვლილებების საჭიროებამ არ უნდა გახადოს ეკონომიკა პოლიტიკის მძევლად. მისი პროგრესის ერთ-ერთი მამოძრავებელი ძალაა სწორედ ქვეყნების ყოვლისმომცველი უსაფრთხოების ფენომენი, რომელიც მნიშვნელოვან როლს ასრულებს თანამედროვე პერიოდში. ამის უზრუნველსაყოფად სახელმწიფოს პასუხისმგებლობა ხდება ძირითადი ამოცანის შესრულებაში ხელშემწყობი ფაქტორი. ეკონომიკური სუბიექტების მოთხოვნილებების მაქსიმალური დაკმაყოფილება უნდა განხორციელდეს სახელმწიფოს მიერ საკუთარი რესურსების გამოყენების ეფექტურობის გათვალისწინებით. უსაფრთხოების რისკების მინიმიზაცია არ გამორიცხავს ახალი გამოწვევების

გააქტიურებას მცირე ეკონომიკის მქონე ქვეყნებთან მიმართებაში. ამავდროულად, ეკონომიკური უსაფრთხოების ეფექტურობის გაზრდა რამდენიმე სახელმწიფოს ძალების გაერთიანებით უფრო მიღწევადია, როდესაც ის მიიღწევა სახელმწიფოებისა და მსხვილი ბიზნესის ინტერესების დაახლოების შედეგად, რაც მათ შორის ბალანსის დამყარების საშუალებას იძლევა. ეს ყველაფერი განსაკუთრებული წინაპირობაა ეკონომიკური უსაფრთხოების ოპტიმიზაციის პროცესის დაჩქარების სახელმძღვანელო პრინციპების შესაქმნელად.

6.

IV. სამეცნიერო ფორუმებში მონაწილეობა:

ა) საქართველოში:

№	ავტორი	სათაური	ფორუმის დასახელება	დრო და ადგილი	თანაავტორობა
1	აბესაძე რ.,	თანამედროვე გეოპოლიტიკური სიტუაცია და მისი გავლენა ეკონომიკაზე	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენციის მასალების კრებული (20-21 ოქტომბერი, 2024).	თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, < http://conferenceeconomic.s.tsu.ge/doc/konf.pdf >	
2	აბესაძე რ.,		ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუ-	ISBN 978-9941-36-270-5 (20-21 ოქტომბერი, 2024). თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, < http://conferenceeconomic.s.tsu.ge/doc/konf.pdf >	ბიბილაშვილი ვილინ., კურატორი ვილი ქ.

			გუმვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია		
3	აბესაძე რ.,	ევროკავშირის რეგიონული ინოვაციური პოლიტიკა	საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ევროკავშირის პოლიტიკა”	სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი (თბილისი, 16-17 მაისი, 2024)	ბურდული ვ.
4	Abesadze R.	Contemporary geopolitical situation and its impact on the economy	საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: “THE TENDENCIES OF ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE WORLD UNDER THE NEW GEOPOLITICAL REALITY: THE PLACE AND CHALLENGES OF GEORGIA”	თსუ 20024, 20 ოქტომბერი	
5	ბერიშვილი ხ.	ეთიკური სტანდარტების ზეგავლენა მორალურ რელატივიზმზე	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუმვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი	ISBN 978-9941-36-270-5 (20-21 ოქტომბერი, 2024). თბილისი, თსუ პაატა გუმვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, < http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf >	

			საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია		
6	ბერიშვილი ხ.	მწვანე ეკონომიკა: მსოფლიო გამოცდილება და განვითარების პერსპექტივები	მწვანე ეკონომიკა და მდგრადი განვითარება	თსუ, 2024, 8 თებერვალი	
7	ბერიშვილი ხ.	კორპორატიული სოციალური პასუხისმგებლობის როლი კომპანიის იმიჯის და ბიზნესის რეპუტაციის ჩამოყალიბებაში	IX საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია: "გლობალიზაციის გამოწვევები ეკონომიკასა და ბიზნესში"	2024,1 ნოემბერი,თსუ.	
8	ბერიშვილი ხ,	„ინოვაციური ბიზნესის ზეგავლენა კომპანიების მდგრად განვითარებასა და კონკურენტუნარიანობის ამაღლებაზე“.	ა.წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,ივ.ჯ ავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,თსუ ,პ.გუგუშვილის სახელობის ეკ.ინსტიტუტი,VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია	ISBN978-99940-52-18-9 ქუთაისი,2024. სექტემბერი	გოგუაძე მ.
9	ბერულავა გიორგი	საქართველოში მიგრანტ- გამგზავნი ოჯახებში შრომის ბაზარზე არააქტიურობის მიზეზების გამოვლენა (Uncovering the Drivers of Labor Market Inactivity in Migrant-Sending Households in	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსი-ტეტის პაატა გუ- გუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე- 80 წლისთავისადმი	ISBN 978-9941-36-270-5 (20-21 ოქტომბერი, 2024). თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, < http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf >	

		Georgia)/	მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია		
10	ბერულავა გიორგი	გიორგი ბერულავა; ბ. სხირტლაძე/ "R & D ინვესტიციების და ინოვაციების განმსაზღვრელი ფაქტორების შესწავლა საქართველოში ."	საერთაშორისო სამეცნიერო-პრაქტიკული კონფერენციის მასალები, სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 2024.	ISBN 978-9941-33-763-5; DOI 10.52340/9789941337635.	გვ. 69-74
11	ბრეგვაძე გიორგი	დასაქმება და უმუშევრობა საქართველოში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია	ISBN 978-9941-36-270-5 (20-21 ოქტომბერი, 2024). თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, < http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf >	
12	ბურდული ვახტანგ	Проблемы турбулентного состояния мировой экономики и перспективы Грузии как малой страны	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80	20-21 ოქტომბერი, 2024 თბილისი	

			წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები”		
13	Burduli V.	Regional Innovation Policy of the European Union.	Regional Innovation Policy of the European Union. – European Unions Policy on Corporate Social Responsibility. International Scientific Conference	16, 21 May 2024. Tbilisi, Georgia	Abesadze R.,
14	დავლა შერიძე, ნ.	საქართველოს ფინანსური სექტორი გლობალური ფინანსური სისტემის ცვალებად პირობებში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია	20-21 ოქტომბერი, 2024 თბილისი	შოთა თვაური

			“მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები”		
15	დეალი შვილი ღია	კლიმატის ცვლილება, ახალი გამოწვევები და ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკურ მდგომარეობა ზემოთაღნიშნული გავლენის თავისებურებები	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები”	20-21 ოქტომბერი, 2024 თბილისი	
16	ღია დეალი შვილი	ატმოსფერული ჰაერის დაცვა-ქვეყნის	საქართველოს ეკონომისტთა VI ეროვნული სამეცნიერო	ქუთაისი, 13 სექტემბერი. ქუთაისი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,	

		ეკოლოგიური უსაფრთხოების განმაპირობებელი ერთ-ერთი ფაქტორი	კონფერენცია. „მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება: საქართველოს ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები“.	https://cdn.atsu.edu.ge/files/docs2024/VI%20%E1%83%94%E1%83%A	
17	თეთრაული ც.	აგრარული სფეროს პრობლემები ახალი გეოპოლიტიკური ტრანსფორმაციის პირობებში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები”	20-21 ოქტომბერი, 2024 თბილისი	
18	ლ. თოთლაძე	კლიმატის ცვლილების შედეგების ზეგავლენის შეფასება ეკონომიკაში	საქართველოს ეკონომისტთა VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია „მსოფლიო წესრიგის	13 სექტემბერი, ქუთისი	მ. ხუსკივაძე

		ბის კონტექსტში: საქართველოს მაგალითი	ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება: საქართველოს ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები”		
19	ლ.თოთლაძე	ურბანიზაციისა და ეკოლოგიური მდგომარეობის დამოკიდებულების რეგიონული ასპექტები	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია	თებერვალი, თბილისი	მ. ხუსკივაძე
20	ლ. თოთლაძე	ციფრული ტრანსფორმაცია: საერთაშორისო პროგრამები და რეალობა საქართველოში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.	20-21 ოქტომბერი თბილისი	მ. ხუსკივაძე

			http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf		
21	კვარაცხელია მ.	ფინანსური უსაფრთხოების საკითხისათვის.	მეხუთე საერთაშორისო თეორიულ-პრაქტიკული კონფერენცია: “ზიზნეს ანალიზი: მოდელები და ტექნოლოგიები“.	კიევი, 2024.	
22	კვარაცხელია მ.	სასურსათო უსაფრთხოების საკითხისათვის საქართველოში.	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf	20-21 ოქტომბერი თბილისი	
23	კვარაცხელია მ.	გლობალიზაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება.	გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტის სამეცნიერო	თბილისი 2024.	

			კონფერენცია.		
24	ლაზარ აშვილი თ.	„ლურჯი ეკონომიკა“ და მდგრადი განვითარების გამოწვევები	საქართველოს ეკონომისტთა VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია „მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება:საქართველოს ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები“	13 სექტემბერი, ქუთისი	
25	ლაზარ აშვილი თ.	ინვესტიციის პერსპექტივები ლურჯ ეკონომიკაში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია	თებერვალი, თბილისი	
26	ლაზარ აშვილი თეა	კლიმატის ცვლილების სოციალურ-ეკონომიკური შედეგები	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს	20-21 ოქტომბერი თბილისი	გოგობია თ., კაკულია ე.

			<p>ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.</p> <p>http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf</p>		
27	ლაზარ აშვილი თეა	კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის განვითარების ეტაპები და კონცეფციები.	სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი. ჟან მონეს სამეცნიერო კონფერენცია „კორპორაციული სოციალური პასუხისმგებლობის ევროკავშირის პოლიტიკა“.	თბილისი, 16-17 მაისი, 2024	
28	მელაშვილი მ.	„ლურჯი“ ეკონომიკა და საქართველო	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები	20-21 ოქტომბერი თბილისი	ქისტაური ნ., ქველაძე ქ.

			<p>ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.</p> <p>http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf</p>		
29	ნოზაძე ზ.	<p>წყლის რესურსების დაცვისა და გამოყენების ეკოლოგიური პრობლემები და მისი გადაჭრის გზები</p>	<p>ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.</p> <p>http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf</p>	20-21 ოქტომბერი თბილისი	
30	პაპავა ვლადიმერ	<p>მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია, გლობალური ეკონომიკის განვითარების პერსპექტივებ</p>	<p>„მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება: საქართველოს ძირითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები.“ საქართველოს</p>	ქუთასი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 13 სექტემბერი	

		ი და საქართველოს ეკონომიკის ძირითადი გამოწვევები	ველოს ეკონომის-ტა VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია		
31	პაპავა ვლადიმერ	О возможных контурах мирового экономического порядка после завершения гиперглобализации	„მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია	თბილისი, თსუ პაატა გუგუშვილის ეკონომიკის ინსტიტუტი, 20-21 ოქტომბერი	თაფლაძე თ.
32	ჟორჯიკ აშვილი ი. ნ.	საქართველოს ჯანდაცვის სისტემაში არსებული ინოვაციები და გამოწვევები	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ	20-21 ოქტომბერი თბილისი	

			გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf		
33	ქავთარაძე თ.	ინოვაციური ეკონომიკის ფორმირების პრობლემები ეროვნულ დონეზე			დათუნაშვილი ლ.
34	ქველამეძე ქ.	„ლურჯი“ ტურიზმი და მისი მნიშვნელობა მდგრად განვითარებაში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf	20-21 ოქტომბერი თბილისი	მელაშვილი მ. , ქისტაური ნ.
35	ქისტაური ნ.	საერთაშორისო ტურიზმი	ივანე ჯავახიშვილის	20-21 ოქტომბერი თბილისი	ქველამეძე ქ.,

		და მასთან დაკავშირებული ეკონომიკური უსაფრთხოების ზოგიერთი საკითხი მსოფლიოში და საქართველოში	სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf		მელაშვილი მ.
36	ცუცქირიძე მ.	ნიკროეკონომიკური განვითარების საკითხები საქართველოში ინოვაციური ბიზნესის სისტემის ჩამოყალიბების პირობებში	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს	20-21 ოქტომბერი თბილისი	

			<p>ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.</p> <p>http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf</p>		
37	წერეთელი ზურაბი	<p>ეროვნული საინოვაციო სისტემის განვითარების ა და მისი კონკურენტუნარიანობის ამალღების პრობლემები.</p>	<p>ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები.</p> <p>http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf</p>	20-21 ოქტომბერი თბილისი	
38	წერეთელი ზურაბი	<p>ბიზნესის მიკროეკონომიკური გარემოს გაუმჯობესებ</p>	<p>„მსოფლიო წესრიგის ტრანსფორმაცია და ეკონომიკური უსაფრთხოება: საქართველოს მი-</p>	ქუთასი, აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, 13 სექტემბერი	

		ის ძირითადი ინსტრუმენტები.	რითადი გამოწვევები და შესაძლებლობები.“ საქართველოს ეკონომისტთა VI ეროვნული სამეცნიერო კონფერენცია		
39	ჯავახი შვილი რ.	საგარეო ვალის თეორიულ-მეთოდოლოგიური ასპექტები	ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები. http://conferenceconomics.tsu.ge/doc/konf.pdf	20-21 ოქტომბერი თბილისი	

ბ) უცხოეთში:

№	ავტორი	სათაური	ფორუმის დასახელება	დრო და ადგილი	თანავტორობა
1	კვარაცხელია მ.	ეკონომიკური უსაფრთხოების	დაუგავპილსის სახელმწიფო	გაუგავპილსი(ლატვია) - 2024.	

		პრობლემები და მისი გამოწვევები თანამედროვე ეტაპზე	უნივერსიტეტის საერთაშორისო კონფერენცია „რეგიონული განათლების სოციალური პრობლემები 2023“		
2	კვარაცხელია მ.	ფინანსური უსაფრთხოების საკითხისათვის.	მეხუთე საერთაშორისო თეორიულ-პრაქტიკული კონფერენცია: „ბიზნეს ანალიზი: მოდელები და ტექნოლოგიები“.	კიევი, 2024.	

V. სხვა აქტივობები:

თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის მიერ 2024 წელს, გარდა გეგმური თემებისა, შესრულდა შემდეგი მნიშვნელოვანი სამუშაოები

(მოკლე ანგარიში)

I. ინსტიტუტში 2024 წელს გამოცა:

1. საერთაშორისო სამეცნიერო-ანალიტიკური ჟურნალ „ეკონომისტს“ (ინდექსირებულია ERIH PLUS-ში და მინიჭებული აქვს DOI კოდი)⁴ ნომერი;
2. „თსუ პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის სამეცნიერო შრომების კრებული“, ტ. XVI;
3. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია – “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები“, მასალათა კრებული.
4. პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი წიგნი.

II. 2024 წელს სულ გამოცა 87 ნაშრომი, მათ შორის:

- scopyc-ში ინდექსირებულ ჟურნალში – 2;
 ERIH PLUS-ში ინდექსირებულ ჟურნალში – 11;
1. მონოგრაფია საზღვარგარეთ - 1;
 2. სტატიები ჟურნალებსა და სამეცნიერო შრომათა კრებულებში – 45;
 - 3.1. საქართველოში – 40;
 - 3.2. საზღვარგარეთ – 5;
 3. სტატიები საერთაშორისო კონფერენციათა კრებულებში – 41;
 - 4.1. საქართველოში – 39;

4.2. საზღვარგარეთ – 2.

III. გრანტის წარდგენა:

1. ინსტიტუტის თანამშრომელთა მიერ სსიპ - შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საერთაშორისო სამეცნიერო ღონისძიებების საგრანტო კონკურსში წარდგენილ იქნა 5 საგრანტო პროექტი.

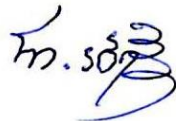
IV. ინსტიტუტის ორგანიზებით ჩატარდა:

2. ინსტიტუტის თანამშრომელთა მიერ სსიპ - შოთა რუსთაველის ეროვნული სამეცნიერო ფონდის საერთაშორისო სამეცნიერო ღონისძიებების საგრანტო კონკურსში წარდგენილ იქნა 5 საგრანტო პროექტი. (სამეცნიერო ღონისძიებების კონკურსებში – 1, ფუნდამენტურში – 5)

IV. ინსტიტუტის ორგანიზებით ჩატარდა:

1. პაატა გუგუშვილის სახელობის ეკონომიკის ინსტიტუტის დაარსებიდან მე-80 წლისთავისადმი მიძღვნილი საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია – “მსოფლიოს ეკონომიკური განვითარების ტენდენციები ახალ გეოპოლიტიკურ რეალობაში: საქართველოს ადგილი და გამოწვევები”.
2. ინსტიტუტის სამეცნიერო საბჭოს სხდომები, რომელზედაც მოსმენილი იქნა 30-ზე მეტი სამეცნიერო მოხსენება.
3. გამოქვეყნდა საგაზეთო სტატიები და ინტერვიუ, ასევე გადაიკა არაერთი სატელევიზიო ინტერვიუ.
4. გაგრძელდა მუშაობა „დიდი ქართული ეკონომიკური ენციკლოპედიის გამოსაცემად“.
5. ინსტიტუტის გამომცემლობის მიერ მომზადდა 2 სამეცნიერო შრომათა კრებული, 1 ბროშურა, ჟურნალ „ეკონომისტის“ 4 ნომერი.
6. ინსტიტუტის თანამშრომლები არიან არაერთი საერთაშორისო სამეცნიერო ჟურნალისა და შრომათა კრებულების სარედაქციო კოლეგიის წევრები, სადისერტაციო და სამაგისტრო ნაშრომების რეცენზენტები, სადისერტაციო კოლეგიის წევრები, ლექციებს კითხულობენ თსუ ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტზე ბაკალავრიატსა და მაგისტრატურაში და სხვა.

ინსტიტუტის დირექტორი, პროფესორი

რ. აბესაძე